

HISTÒRIA D'ESPANYA

1. Presentació.

La matèria d'Història d'Espanya pretén desenvolupar en l'alumnat el pensament històric, de forma que siga capaç d'entendre el món en el qual viu mitjançant l'anàlisi crítica de la societat. D'altra banda, la Història contribueix a la formació de ciutadans responsables, conscients dels seus deures i obligacions; a reconéixer els assoliments aconseguits pels seus avantpassats i a adoptar un compromís amb les generacions futures.

Amb tal finalitat, la matèria d'Història d'Espanya de segon de Batxillerat pretén contribuir a la comprensió del conjunt dels processos històrics fonamentals ocorreguts en el passat espanyol, tenint en compte la pluralitat territorial i la pertinença a entitats supraestatales com la Unió Europea. Se centra en la història contemporània a fi que l'alumnat assolisca una especial sensibilitat cap a la societat del present i les seues problemàtiques, per a contribuir al fet que defense la llibertat, els drets humans i els valors democràtics.

L'actitud crítica cap a les fonts, el reconeixement de la diversitat cultural i la protecció del patrimoni seran claus en la Història d'Espanya. Mitjançant el mètode històric, que implica la contrastació crítica de fonts, l'alumnat entendrà que el coneixement del passat està basat en el rigor científic. El tractament de la informació extreta de fonts de distinta naturalesa i la seu contextualització permetran que l'alumnat entenga que el coneixement històric està en constant construcció i revisió.

Així, la Història d'Espanya contribuirà al desenvolupament de les competències clau per afrontar els reptes del segle XXI. Per aquestes raons, la matèria és comuna a totes les modalitats de Batxillerat, i és essencial per a l'alumnat que arriba a la majoria d'edat i a la plenitud de drets i deures com a ciutadà, perquè resulta necessària per a assolir la maduresa intel·lectual. L'alumnat entendrà que la societat que tenim, construïda al llarg del temps, és fruit de la participació de la ciutadania i de la implicació dels subjectes individuals en la construcció d'un entorn més just i solidari.

De fet, aquesta matèria pretén contribuir a assolir els objectius del Batxillerat, el primer dels quals es refereix a l'exercici de la ciutadania democràtica i l'adquisició d'una consciència cívica responsable que fomente la corresponsabilitat en la construcció d'una societat justa i equitativa. D'igual manera, un altre objectiu del Batxillerat relacionat amb la matèria d'Història d'Espanya és el foment de la igualtat efectiva de drets i oportunitats de dones i homes, la valoració crítica de les desigualtats i el combat de les discriminacions per raó de naixement, sexe, origen racial o ètnic, discapacitat, edat, malaltia, religió, creences, orientació sexual o identitat de gènere.

Un altre objectiu d'aquesta etapa educativa està clarament relacionat amb aquesta matèria: el coneixement crític de les realitats del món contemporani, dels seus antecedents històrics i els principals valors de la seua evolució. En darrer lloc, entre els objectius del Batxillerat està la participació de forma solidària en el desenvolupament i millora de l'entorn, així com l'atenció als principals reptes i problemes als quals s'enfronten les persones en el segle XXI i que la matèria d'Història d'Espanya contribuirà a poder afrontar i superar.

Cal remarcar que l'alumnat que curse Història d'Espanya de segon de Batxillerat ja haurà cursat Geografia i Història a l'ESO, i haurà assolit els fonaments de les competències que aquesta matèria pretén desenvolupar. En Batxillerat, s'espera que l'alumnat continue en l'adquisició d'aqueixes competències i hi progresse. A més, part de l'alumnat haurà cursat la matèria d'Història del Món Contemporani de 1r de Batxillerat, on haurà seguit assolint competències específiques d'aquesta matèria.

Les competències específiques d'aquesta matèria pretenen subratllar la utilitat del passat per entendre el món actual així com ser significatives per a la necessitat de coneixement de l'entorn que té l'alumnat. Aquestes competències impliquen l'aprenentatge, l'articulació i la

mobilització d'un conjunt de sabers bàsics que s'agrupen en els següents blocs: societats en el temps, reptes del món actual i compromís cívic. Al seu torn, els criteris d'avaluació tenen com a finalitat esbrinar si el nivell de desenvolupament competencial assolit es correspon amb els objectius de Batxillerat i el perfil d'eixida de l'alumnat al termini d'aquesta etapa educativa.

En síntesi, l'enfocament competencial de la matèria Història d'Espanya de segon de Batxillerat té l'objectiu de contribuir a la formació d'una ciutadania crítica que valore la democràcia consolidada, defensora del diàleg i que estiga preparada per afrontar els reptes de la societat actual. Per aconseguir-ho, el currículum de la matèria s'ha organitzat en els següents apartats: les competències específiques, amb la seua descripció, els sabers bàsics, les situacions d'aprenentatge i, en últim lloc, els criteris d'avaluació.

2. Competències específiques.

2.1. Competència específica 1.

Comparar els distints règims polítics de la història espanyola usant conceptes històrics, explicar els canvis i la continuïtat entre ells identificant-ne les causes i reconèixer l'empremta en el present.

2.1.1. Descripció de la competència.

L'alumnat ha d'entendre que l'estat social i de dret actual és el resultat d'una evolució històrica que ha donat lloc a l'etapa democràtica més llarga de la història d'Espanya. La complexa evolució que el constitucionalisme ha sofert des de 1812 és el resultat de l'acció d'individus compromesos amb la llibertat i de l'exercici de la ciutadania activa. Així, el progrés es concebrà com el fruit d'un procés de canvis i continuïtats, de causes i efectes que han donat lloc a la societat actual.

Cal que l'alumnat faça servir conceptes històrics per explicar l'evolució dels distints règims polítics que s'han donat al llarg de la història espanyola, per a valorar les seues aportacions a l'establiment de la democràcia actual. La comparació de distints conceptes jurídics es requerirà per entendre la naturalesa dels règims polítics que s'han donat al llarg del temps. La correcta contextualització en cada època històrica de conceptes com llibertat, ciutadania o sufragi serà necessària per a entendre l'evolució espanyola.

Aquesta competència contribuirà que l'alumnat entenga la situació política present, de forma que confiarà en el coneixement com a motor del desenvolupament tant propi com de la societat de la qual forma part. La necessitat d'entendre la realitat per poder desenvolupar-s'hi autònomament serà satisfeta amb aquesta competència específica.

Així mateix, aquesta competència ajudarà a l'assoliment de les competències clau relatives a la *comunicació lingüística i digital* de l'alumnat. Afavorirà la comprensió, l'expressió oral i escrita, al temps que millorarà la seua habilitat per a la cerca d'informació per mitjans tant analògics com digitals de manera fiable i crítica.

Al final de curs, l'alumnat serà capaç de descriure els fets i processos històrics més rellevants de forma raonada, ordenada i coherent, capacitat que implica identificar els esdeveniments que han tingut una major repercussió en la història espanyola. Igualment, l'alumnat serà capaç d'enquadrar aquests processos i esdeveniments en el context europeu i occidental, tot entenent-ne la veritable rellevància.

2.2. Competència específica 2.

Buscar, identificar i seleccionar la informació referent a esdeveniments i processos històrics a partir de distintes fonts documentals, portant a terme una ànalisi crítica de la informació que proporcionen.

2.2.1. Descripció de la competència.

La Història s'escriu a partir de la informació obtinguda de les fonts documentals que ens han quedat del passat, de forma que les conclusions a què arriba l'historiador o la historiadora

són producte d'una recerca científica. L'alumnat ha de conéixer com es tracten les distintes fonts per poder entendre que la tasca dels investigadors socials és fruit del mètode científic i que les conclusions a què arriben estan basades en fonaments veraços.

Aquesta competència és necessària en el món actual, en què la ciutadania ha de saber destriar entre informació fonamentada científicament i aquella basada en opinions subjectives. És un repte indispensable del segle XXI la formació d'una ciutadania informada i crítica amb les fonts d'informació. Buscar, identificar i seleccionar la informació referent a esdeveniments i processos històrics desenvoluparà el sentit crític de l'alumnat, imprescindible en el món hiperinformat en què viu. Les gràfiques, mapes, textos històrics o historiogràfics, obres d'art, caricatures, cançons i novel·les, entre d'altres, hauran de ser classificades i tractades per l'alumnat.

Aquesta competència entronca directament amb el repte del segle XXI relatiu a l'aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital, que pretén un alumnat que analitze i faça servir críticament les fonts de coneixement, tot contribuint d'aquesta manera al desenvolupament de la competència clau *digital*. Igualment, aquesta competència afavorirà l'assoliment de la competència clau *ciutadana*, ja que formarà l'alumnat en la selecció i comprensió de la informació, per tal de ser ciutadans formats i informats.

En definitiva, la identificació i anàlisi crítica d'aquestes fonts històriques o historiogràfiques del passat contribuirà que l'alumnat siga competent en acabar aquesta etapa educativa en la diferenciació de la veracitat de la informació que contenen i en la necessitat de contrastar diverses fonts d'informació per treure conclusions fonamentades.

2.3. Competència específica 3.

Contrastar les identitats individuals amb les col·lectives, tot reconeixent l'existència d'identitats múltiples en construcció que s'han de respectar i valorar.

2.3.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència es relaciona amb la comprensió de la diversitat, des de la interiorització de la idiosincràsia de l'individu i dels processos de construcció de les identitats col·lectives. L'alumnat ha de prendre consciència que les identitats es construeixen al llarg del temps. Açò serà possible gràcies a l'anàlisi d'experiències i de processos que han produït canvis identitaris, tant individuals com col·lectius, al llarg de la història.

La construcció històrica de les identitats ha implicat processos constituits des de la tolerància i altres erigits des de l'exclusió de l'altre. Per a fomentar una societat respectuosa i solidària, l'alumnat ha d'aprendre a conviure en la societat canviant actual, sempre interessant-se pel coneixement de la construcció de les diferents identitats.

La coexistència de diverses identitats nacionals a Espanya ha provocat grans tensions en les últimes dècades, cosa que és, a més, un dels temes que més interès desperta en la historiografia. Per aquestes raons, l'alumnat ha de conèixer els processos de nacionalització que es donen quan els súbdits deixen de ser-ho per convertir-se en ciutadans, gràcies a la sobirania nacional.

La ciutadania del segle XXI té com un dels reptes el fet de ser capaç d'entendre que la construcció de les identitats és un procés històric, per combatre essencialismes i defensar que la comprensió de l'altre és la base de la cohesió i de la convivència. Per tant, l'alumnat haurà de ser competent en la descripció de l'origen i evolució dels distints nacionalismes i regionalismes que s'han donat en l'Estat espanyol des del segle XIX. Així mateix, l'alumnat haurà d'entendre l'evolució històrica de la idea d'Espanya i la construcció d'altres nacionalismes alternatius a l'espanyol com a fenòmens històrics, polítics i culturals.

Per tant, aquesta competència contribuirà a l'assoliment de la competència clau *ciutadana*, ja que quan acabe segon de Batxillerat, l'alumnat haurà d'entendre que la construcció històrica de la identitat espanyola s'ha fet compatible amb altres identitats regionals, locals o

supraestatals, i es valorarà aquest procés com a enriquidor per la pluralitat d'expressions i manifestacions.

2.4. Competència específica 4.

Explicar l'evolució de l'economia espanyola, tot reconeixent els progressos assolits i les limitacions persistents en l'evolució del nivell de vida, les condicions laborals i la cohesió social al llarg del temps; així com la seuva repercussió en la sostenibilitat, sempre prenent en consideració les desigualtats socials i territorials.

2.4.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència implica el coneixement de l'evolució de l'economia, quan es valora la necessitat d'un model sostenible i just que no s'ha donat en el passat. El creixement econòmic assolit en els últims segles ha menyspreat els efectes mediambientals i la distribució equitativa de la riquesa, efectes que ens fan plantejar-nos la idea de progrés.

L'alumnat, per entendre l'evolució de l'economia espanyola, haurà de comparar conjunts concretes amb tendències a llarg termini que s'han mantingut en l'estructura econòmica espanyola durant segles. Igualment, haurà de contextualitzar el cas espanyol en l'evolució del capitalisme i de la industrialització en Europa, per entendre particularitats i semblances d'Espanya respecte del seu context. Per poder fer-ho, l'alumnat haurà de ser competent en la lectura de gràfiques i estadístiques, mentre relaciona les variables econòmiques amb l'evolució històrica.

L'evolució econòmica anirà relacionada amb l'increment dels nivells d'igualtat social, situació que determina el progrés d'una societat. Aquest procés ha estat molt complex al llarg de la història, i està associat a l'evolució demogràfica, els desequilibris territorials, l'accés desigual als recursos, els drets i la participació en el poder. Per entendre la complexitat del procés, l'alumnat haurà de consultar fonts literàries, audiovisuals o hemerogràfiques, on podrà entendre les accions de protesta portades a terme des de la fi de l'antic règim fins a les més recents. Igualment, haurà de tenir en compte les mesures endegades per l'Estat i els agents socials per pal·liar els conflictes.

Així, aquesta competència contribuirà a l'assoliment del repte del segle XXI relatiu al respecte al medi ambient, que implica la presa de consciència de la degradació del planeta i la comprensió de les causes que la provoquen. Per tant, ajudarà l'alumnat a assolir la competència clau *ciutadana*, així com la *personal, social i d'aprendre a aprendre*, atès que aprendrà a relacionar fets del passat en la seua llarga durada, mentre que estableix relacions que contribuïxen a la comprensió dels fets actuals. En definitiva, en acabar el Batxillerat, amb la contribució d'aquesta competència, l'alumnat entendrà el progrés de la societat i economia espanyola i els esforços portats a terme per a assolir la cohesió social.

2.5. Competència específica 5.

Reconèixer l'origen de la diversitat ideològica de les distintes cultures polítiques en l'evolució històrica espanyola.

2.5.1. Descripció de la competència.

Les distintes cultures polítiques han entrat en competència en l'evolució espanyola, de forma que han contribuït a la conformació de la situació política present. L'alumnat haurà de ser competent en la identificació dels canvis i permanències soferts per les creences, concepcions polítiques i ideologies que s'han donat a Espanya des de la fi de l'antic règim fins ara mateix. El significat de l'absolutisme, el liberalisme o la democràcia, entre altres idees polítiques, ha anat evolucionant durant la història.

L'alumnat haurà de consultar fonts primàries com articles de premsa de l'època, manifestos, programes electorals o debats electorals per entendre els discursos en competència en els diferents moments històrics. Així, l'alumnat s'ha de fer una idea pròpia basada en les fonts històriques i historiogràfiques.

Principalment, aquesta competència contribuirà a assolir el repte del segle XXI referent a la resolució pacífica dels conflictes, en entendre el conflicte entre les distintes cultures polítiques com un procés habitual al llarg de la història política espanyola. Aquestes cultures polítiques han constituit el fonament ideològic dels partits polítics, a partir dels quals s'han generat vincles i identitats, que han fet servir el diàleg, en la majoria de les ocasions, per resoldre les seues confrontacions.

En conclusió, l'anàlisi de l'origen ideològic i de la conformació de les distintes cultures polítiques condirà l'alumnat a l'assoliment de la competència clau *ciutadana*, perquè dotarà l'alumnat de capacitat crítica, en entendre el passat de forma rigorosa, útil i veraç.

2.6. Competència específica 6.

Contextualitzar la posició espanyola en la història del món, tot assenyalant particularitats i semblances de la seu evolució històrica i tenint en compte els compromisos actuals amb l'europeisme, la cooperació i la seguretat conjunta.

2.6.1. Descripció de la competència.

Per a entendre la posició d'Espanya en el seu context és necessari conèixer quines han estat les relacions que ha mantingut el nostre país amb els seus veïns i aliats. La seu situació en l'espai l'ha convertida en cruïlla de civilitzacions, puix que se situa en Europa occidental, fronterera amb Àfrica i banyada per la Mediterrània i l'Atlàntic.

A més, cada procés històric s'ha de contextualitzar en un moment particular, en entendre les respuestes de cada subjecte històric en el seu context. L'empatia històrica és un valor necessari per comprendre el passat perquè ajuda a interpretar les causes de determinades reaccions que s'han donat en les relacions internacionals.

Però, a més, aquesta competència específica contribuirà a assolir el repte del segle XXI relatiu a l'adquisició del compromís ciutadà en l'àmbit local i global, impulsant d'aquesta manera el desenvolupament de la competència clau *ciutadana*, puix que ajuda a contextualitzar la ciutadania espanyola en el seu context espacial i temporal.

En síntesi, en finalitzar el Batxillerat, aquesta competència haurà fomentat en l'alumnat la comprensió del context internacional en què ha figurat Espanya en cada moment històric, assenyalant peculiaritats i semblances de la seu evolució en relació amb el context que es donava en cada moment. La interpretació d'aquest llegat històric contribuirà que l'alumnat entenga la posició actual d'Espanya en el món, valorant els compromisos que ha adquirit en el passat i que es reafirmen en el present, com la pertinència a la Unió Europea i a altres organismes supraestatais.

2.7. Competència específica 7.

Incorporar la perspectiva de gènere en l'anàlisi històrica, en adoptar actituds i promoure actuacions de reivindicació de la igualtat efectiva entre dones i homes.

2.7.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència està orientada a satisfer la reivindicació actual de comprensió de la situació real del paper de les dones en la història. La perspectiva de gènere és una necessitat ciutadana que pretén valorar els avenços aconseguits en la igualtat de drets i responsabilitats d'ambdós gèneres.

En el segle XXI cal portar a terme els estudis històrics des d'aquesta mirada, sempre considerant els mecanismes de control, dominació i subordinació que sobre la dona s'han exercit. Això permetrà l'alumnat adquirir un compromís clar davant de situacions d'iniquitat i exclusió que s'han donat en el passat i que segueixen tenint lloc en el present.

Aquest enfocament del passat portarà a entendre l'absència de les dones en els discursos històrics, permetent comprendre la seua mancança en altres relats com, per exemple, els científics, els literaris o els artístics. Per esbrinar el veritable paper de les dones en el passat,

caldrà que l'alumnat consulte fonts literàries, artístiques o orals, que mostraran estereotips relacionats amb les dones, espais feminitzats, conductes i modes de vida, que aclariran les relacions de gènere que hi ha hagut en el passat.

Juntament amb el subratllat del paper de dones protagonistes d'esdeveniments o processos del passat, caldrà considerar les lluites per aconseguir l'emancipació femenina. Les seues estratègies d'acció, connexions amb determinades cultures polítiques i moviments socials hauran de ser ateses per l'alumnat. Amb aquestes anàlisis, aquesta competència contribuirà a l'assoliment de la competència clau *ciutadana*, perquè l'alumnat es comprometa activament amb la promoció de la igualtat efectiva de drets i oportunitats.

Consegüentment, l'alumnat ha d'entendre que l'avanç dels drets de les dones és part del progrés social, de la modernització d'Espanya i de l'evolució de la societat en el seu conjunt.

2.8. Competència específica 8.

Reconèixer el valor del patrimoni cultural i històric com a conformador de la memòria col·lectiva, participant en l'elaboració i difusió de propostes que afavorisquen la seu preservació i valoració.

2.8.1. Descripció de la competència.

L'alumnat ha de comprendre que els canvis historiogràfics i metodològics són fruit de l'evolució del present i de la percepció de com la recerca històrica pot aportar solucions als reptes actuals. La utilitat de l'aprenentatge de la Història ha de ser interioritzada per l'alumnat, de forma que entenga que la investigació històrica el condirà a un millor coneixement de la societat actual.

Així mateix, el pensament històric i els mètodes de recerca que empra l'historiador han de servir l'alumnat per acceptar les incerteses del segle XXI, competència que contribuirà al desenvolupament de ments més complexes i a l'articulació de solucions creatives i col·lectives.

El llegat històric està format, en part, pel patrimoni, la conservació del qual és una responsabilitat que s'ha d'assumir per tots els ciutadans, de forma individual i col·lectiva. Però no sols s'ha de conservar, sinó que ha de servir per a cohesionar la societat a partir dels seus distints significats. Així, la Història adquirirà significat com una ciència en construcció en funció dels interessos del present.

Per això, aquesta competència es vincula amb la competència clau de *consciència i expressió culturals*, atès que l'alumnat adquirirà un millor coneixement i respecte del patrimoni cultural i artístic de la contemporaneïtat espanyola. En definitiva, l'alumnat haurà adquirit la capacitat d'elaborar, promoure i desenvolupar projectes relacionats amb el patrimoni històric i cultural en el seu entorn. D'aquesta manera, identificarà el passat com el material amb què es conforma la memòria col·lectiva, que ha de ser entesa com un bé comú en construcció de generació en generació.

3. Sabers bàsics.

La Història d'Espanya pretén que l'alumnat siga capaç de conéixer l'evolució en els temps més recents de l'Estat en què viu. Amb aqueixa finalitat, les competències específiques d'aquesta matèria tracten l'origen i comprensió de les grans qüestions polítiques, econòmiques, socials i mediambientals de l'Espanya actual. Així mateix, s'atenen la recerca i tractament d'informació històrica, el compromís cívic i ètic amb la democràcia, els valors de convivència i inclusió i la defensa del patrimoni social i cultural.

La selecció dels sabers bàsics s'ha realitzat amb la finalitat que l'alumnat desenvolupa les competències específiques. Per aqueixa raó, el criteri fonamental per a seleccionar els sabers ha estat la seua utilitat per entendre l'origen i configuració de l'Espanya actual i actuar en conseqüència. Els sabers bàsics que tot seguit s'assenyalen refereixen a processos rellevants, més que a fets puntuals, tractats des d'un enfocament on s'han considerat múltiples causes i que té a veure amb allò polític, econòmic i cultural.

Aquests sabers bàsics es presenten organitzats en tres blocs: societats en el temps, reptes del món actual i compromís cívic. Els blocs estan relacionats amb el criteri seguit per enunciar els sabers, és a dir, el desenvolupament d'una ciutadania crítica des d'una perspectiva cosmopolita. Amb tal finalitat, s'han seleccionat sabers de caire conceptual, d'altres amb una dimensió proceduralment i alguns de naturalesa actitudinal i axiològica.

El primer bloc de sabers bàsics, "Societats en el temps", presenta els principals problemes a què s'ha enfrontat la societat espanyola al llarg de la contemporaneïtat, entenent els seus orígens i desenvolupament. Igualment, apropa l'alumnat als principals mètodes que utilitza la ciència històrica per comprendre el passat. El segon bloc, relatiu a "Reptes del món actual", pretén abordar la situació actual consegüent de l'evolució històrica espanyola. El tercer bloc, que refereix al "Compromís cívic", pretén desenvolupar en l'alumnat l'exercici d'una ciutadania crítica i responsable en la defensa dels drets humans.

S'ha pretés que tots els sabers siguin transversals a totes les competències específiques. D'igual manera, hi ha la voluntat d'una seqüènciació en què els sabers aparegueren ordenats des dels més antics als més recents. Amb l'objectiu d'aconseguir aprenentatges significatius que contribuïsquen a l'adquisició i desenvolupament de les competències específiques, s'han priorititzat els sabers bàsics que afavoreixen l'esperit crític, aquells que són propers a la realitat social i cultural de l'alumnat i, finalment, aquells que fomenten el compromís ètic i que permeten afrontar els reptes del segle XXI.

3.1. Bloc 1: Societats en el temps.

Transversal a totes les CE	2n curs
• El treball de l'historiador: la historiografia, les fonts i el mètode històric.	X
• Situació geoestratègica d'Espanya. • Context d'Europa occidental, Mediterrània i Atlàntic.	X X
• La crisi de l'Antic Règim. • La construcció de l'Estat nació espanyol. • Centralització política i administrativa de l'Estat liberal.	X X X
• L'Imperi espanyol i el seu llegat en l'actualitat. • Estereotips i singularitats de l'evolució espanyola respecte del context internacional.	X X
• Les relacions Església-Estat: laïcisme, confessionalitat i aconfessionalitat. • El paper del catolicisme en la configuració cultural i política espanyola. • La secularització de la societat espanyola. • Moviments anticlericals en la història contemporània espanyola.	X X X X
• El constitucionalisme en Espanya. • Estudi comparat dels règims liberals de la contemporaneïtat espanyola.	X X
• Conceptes per estudiar els sistemes polítics. • Cultures polítiques en l'Espanya contemporània: conflictes i usos del poder. • Partits polítics, moviments i faccions.	X X X
• L'exili.	X

<ul style="list-style-type: none"> • La transició al capitalisme en Espanya. • Els debats historiogràfics sobre la industrialització del país i sobre la seua dependència de l'exterior. • El desenvolupament econòmic espanyol: ritmes i evolució. 	X X X
<ul style="list-style-type: none"> • Canvis socials i noves formes de sociabilitat en la contemporaneïtat. • La transformació de la societat estamental en societat de classes. • Desenvolupament de la ciutadania. 	X X X
<ul style="list-style-type: none"> • El treball i les condicions de vida: evolució des de la servitud senyorial, el naixement del proletariat i de les classes mitjanes. • L'Estat de benestar. 	X X
<ul style="list-style-type: none"> • Contrastos, reciprocitats i dependències entre el món rural i l'urbà. • Societat agrària, èxode rural i Espanya buidada. 	X X
<ul style="list-style-type: none"> • L'acció del subjecte en la història: associacionisme, moviments socials i sindicals. • Les polítiques socials de l'Estat. 	X X
<ul style="list-style-type: none"> • La II República i la transformació d'Espanya: reformes estructurals i els seus orígens. • Reaccions antidemocràtiques contra el reformisme republicà. 	X X
<ul style="list-style-type: none"> • La Guerra Civil. 	X
<ul style="list-style-type: none"> • El franquisme: conceptes de totalitarisme i autoritarisme. • Fonaments ideològics del franquisme, relacions internacionals i etapes de la dictadura. • La repressió i els moviments de protesta. 	X X X
<ul style="list-style-type: none"> • La sociabilitat de les dones en la història. • Protagonistes individuals i col·lectives. • L'emancipació femenina i els moviments feministes. 	X X X

3.2. Bloc 2: Reptes del món actual.

Transversal a totes les CE	2n curs
<ul style="list-style-type: none"> • Memòria democràtica. • Reparació de les víctimes de la violència. • Reconeixement d'accions i moviments en favor de la llibertat en la història contemporània espanyola. • Consciència de fets traumàtics del passat i de no repetició de situacions violentes i doloroses. 	X X X X

<ul style="list-style-type: none"> • Origen i evolució dels nacionalismes i regionalismes en l'Espanya contemporània. 	X
<ul style="list-style-type: none"> • Creixement econòmic i sostenibilitat: fonts per a la seu anàlisi. 	X
<ul style="list-style-type: none"> • L'evolució de l'economia espanyola fins a l'actualitat. 	X
<ul style="list-style-type: none"> • Desequilibris socials, territorials i ambientals. 	X
<ul style="list-style-type: none"> • La Transició i la Constitució de 1978. 	X
<ul style="list-style-type: none"> • Espanya en la Unió Europea: procés d'integració, situació actual, reptes socials, econòmics i polítics. 	X
<ul style="list-style-type: none"> • Espanya en el món: participació en els organismes internacionals. 	X
<ul style="list-style-type: none"> • Compromís institucional i ciutadà davant dels Objectius de Desenvolupament Sostenible. 	X

3.3. Bloc 3: Compromís Cívic.

Transversal a totes les CE	2n curs
<ul style="list-style-type: none"> • Consciència democràtica: exercici de valors cívics i participació ciutadana. 	X
<ul style="list-style-type: none"> • Identitats múltiples i sentiments de pertinença en l'Estat espanyol. 	X
<ul style="list-style-type: none"> • Prevenció de la manipulació de la informació i de la desinformació. 	X
<ul style="list-style-type: none"> • L'europeisme: actitud participativa davant programes i projectes comunitaris. 	X
<ul style="list-style-type: none"> • Conservació i difusió del patrimoni: el seu valor identitari, social i cultural. <ul style="list-style-type: none"> • La memòria col·lectiva. • La consciència històrica. • Presència del coneixement històric en els debats públics. • Usos públics de la Història. 	X X X X
<ul style="list-style-type: none"> • Centres d'interpretació i de divulgació històrica. • Arxius i museus. 	X X

4. Situacions d'aprenentatge.

Les competències específiques de la matèria d'Història d'Espanya tenen relació amb els sabers bàsics sobre l'evolució de les societats en el temps, els reptes del món actual i el compromís cívic. Aquest enfocament competencial pretén, per tant, que l'alumnat assolisca una

comprensió del país en què viu en el moment que està a punt de convertir-se en ciutadà actiu i amb plenitud de drets i deures.

En aqueix sentit, es pretén que l'alumnat siga un subjecte actiu del seu propi context i que adquirisca una consciència crítica en la societat diversa i canviant que viu. El món de hui en dia necessita ciutadans actius, crítics, responsables i que atenen la sostenibilitat del planeta, formats amb disciplines de caire humanístic i social que contribueixin a promoure posicionaments ètics clars sobre els reptes del segle XXI. Alguns d'aquests desafiaments estan relacionats amb el compromís ciutadà, tant en l'àmbit local com en el global, la valoració de la diversitat cultural, el compromís davant les desigualtats i exclusions, la resolució pacífica dels conflictes, l'acceptació de la incertesa, el respecte al medi ambient o el compromís amb la preservació de l'erència social que suposa el patrimoni.

En segon de Batxillerat, l'alumnat assoleix la majoria d'edat, situació que requereix d'una major aproximació al coneixement del sistema polític en què podrà exercir els seus drets i deures. Per això, la consecució de les competències específiques d'aquesta matèria suposa l'ampliació dels sabers bàsics de l'Educació Secundària Obligatoria, l'aprofundiment en el seu caràcter interdisciplinari i una major capacitat de relacionar l'escala local i la global. Totes aquestes competències contribuiran a la conformació d'una ciutadanía conscient sobre els seus drets i deures i crítica amb la societat en què viu.

Perquè l'aprenentatge siga significatiu per a l'alumnat de Batxillerat, cal prendre en consideració que, generalment, en aquestes edats han desenvolupat el pensament abstracte i l'actitud crítica i reflexiva sobre les seues experiències i el seu entorn. Per això, cal potenciar i explotar aquestes capacitats en les situacions d'aprenentatge que es plantegen en aquesta matèria. Les situacions idònies partiran de les idees prèvies de l'alumnat, per anar construint un aprenentatge veritablement significatiu. A més, caldrà seqüenciar les situacions d'aprenentatge de forma que es partisca d'allò més senzill per anar construint el coneixement cap a situacions més complexes.

D'igual manera, les situacions d'aprenentatge incorporaran espais i moments per a la reflexió, el debat i el contrast d'opinions, així com l'autoconsciència de l'aprenentatge per comprovar el grau d'adquisició d'aquests aprenentatges i la seua connexió amb les experiències individuals de l'alumnat. Tot això s'haurà de portar a terme mantenint la motivació de l'alumnat i fent-lo conscient del seu paper actiu, autònom i responsable en l'aprenentatge i sense deixar de banda l'entorn com a recurs educatiu.

L'aproximació competencial es caracteritza per la transversalitat, que implica competències semblants en diverses matèries, canvi curricular que implica, per tant, una necessària interdisciplinarietat que ha de tindre en compte estratègies d'aprenentatge dinàmiques. Per un costat, el paper del docent ha de ser de guia del desenvolupament competencial de l'alumnat, mentre es plantegen situacions d'aprenentatge que ha de resoldre fent un ús adient dels sabers bàsics. Així mateix, el docent haurà d'atendre i respectar els distints ritmes i estils d'aprenentatge de l'alumnat mitjançant situacions de treball individuals i cooperatives. Igualment, els mètodes docents hauran de generar en l'alumnat la curiositat i la necessitat per adquirir les competències específiques d'aquesta matèria. D'aquesta forma, l'alumnat entendrà per què aprén els sabers bàsics i per a quin propòsit ho fa; al temps que adquirirà la capacitat d'usar allò après en distints contextos dins i fora de l'aula.

A més, per potenciar la motivació per l'aprenentatge competencial es requereixen metodologies actives i contextualitzades en l'entorn de l'alumnat, que faciliten la participació, la implicació i l'ús dels coneixements en situacions reals. Aquestes seran les que generaran aprenentatges més duradors i transferibles a la seua situació de ciutadans actius i participatius. Aquestes situacions d'aprenentatge s'han de basar en estratègies interactives, com les de l'aprenentatge cooperatiu, de forma que, mitjançant la resolució conjunta de tasques, els membres del grup coneguen els mètodes usats pels seus companys i puguen aplicar-los a situacions semblants en el seu context, després d'haver concebut l'aula com una societat de la qual l'alumnat forma part.

L'aprenentatge per projectes, els centres d'interès, l'estudi de casos, l'aprenentatge dialògic o l'aprenentatge basat en problemes afavoreixen la participació activa i l'intercanvi d'idees. Aquestes estratègies didàctiques facilitaran l'aprenentatge competencial, l'autonomia, l'esforç i la motivació de l'alumnat. Igualment, les situacions d'aprenentatge han de promoure la creativitat i l'aportació crítica de l'alumnat, partint dels seus elements patrimonials més propers i del seu entorn, com a recurs educatiu per a la proposta de situacions d'aprenentatge. No s'haurà de descuidar el potencial motivador de les tecnologies de la informació i comunicació, ni el seu ús responsable i crític.

Com a marc general, les situacions d'aprenentatge han de tindre una perspectiva inclusiva i coeducativa, en la qual les dones gaudisquen d'una major visibilitat en el tractament dels sabers bàsics. Amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal d'aprenentatge, sempre assegurant que no existeixen barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la participació i l'aprenentatge.

En síntesi, des d'aquesta matèria s'hauran de dissenyar situacions d'aprenentatge que impliquen activitats de recerca i tractament de la informació obtinguda per distints tipus de fonts. Igualment, s'haurà d'atendre el foment de la lectura d'obres literàries, documents històrics, articles hemerogràfics i científics sobre els sabers bàsics de la matèria. Això haurà de donar lloc a l'escriptura de textos i l'elaboració d'eixos cronològics, gràfiques o mapes en què s'elaborarà la informació obtinguda per les fonts. A més, s'hauran de crear situacions d'aprenentatge en què l'alumnat puga transmetre la informació de forma oral, argumentant el resultat de les seues recerques i debatent les seues opinions crítiques.

5. Criteris d'avaluació.

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació.

CE1. Comparar els distints règims polítics de la història espanyola usant conceptes històrics, explicar els canvis i la continuïtat entre aquells identificant-ne les causes, i reconèixer l'empremta en el present.

5.1.1. Construir una síntesi cronològicament ordenada i coherent, usant els termes adients sobre fets, processos i personatges rellevants dels distints règims polítics des de la fi de la monarquia absoluta fins a l'actualitat.

5.1.2. Elaborar judicis propis sobre la distinta rellevància dels textos constitucionals dels diferents règims polítics, com a garantia dels drets i llibertats dels espanyols i les espanyoles.

5.1.3. Aportar possibles motius sobre el canvi, la continuïtat i la causalitat, així com de la distinta rellevància atorgada a uns fets històrics sobre altres en diferents moments del passat i en el present.

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació

CE2. Buscar, identificar i seleccionar la informació referent a esdeveniments i processos històrics a partir de distinets fonts documentals, tot portant a terme una anàlisi crítica de la informació que proporcionen.

5.2.1. Identificar la informació sobre el passat i desenvolupar tècniques de crítica de les fonts històriques, mentre s'hi analitza l'origen, la fiabilitat i la rellevància.

5.2.2. Utilitzar la informació contesa en diferents fonts documentals per explicar processos històrics i per entendre la seua transcendència en el món actual.

5.2.3. Detectar i rebutjar prejudicis o estereotips no fonamentats en fets i sabers, sinó en opinions que no han estat contrastades ni obtingudes a partir de fonts veraces.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació.

CE3. Contrastar les identitats individuals amb les col·lectives, sempre reconeixent l'existència d'identitats múltiples en construcció que s'han de respectar i valorar.

5.3.1. Analitzar l'origen de les identitats regionals i nacionals que han anat constraint-se en la història contemporània espanyola, mentre es reconeix la diversitat d'identitats així com els distints sentiments de pertinença i símbols comuns.

5.3.2. Identificar els principals processos polítics, culturals i administratius que han contribuït a la construcció de la nació espanyola.

5.3.3. Elaborar judicis propis sobre els resultats de les principals accions portades a terme per part de col·lectius socials o de les administracions en el procés de construcció de les identitats nacionals i regionals, entenent que és un procés en contínua estructuració.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació.

CE4. Explicar l'evolució de l'economia espanyola, tot reconeixent els progressos assolits i les limitacions persistents en l'evolució del nivell de vida, les condicions laborals i la cohesió social al llarg del temps, així com la seuva repercussió en la sostenibilitat i també prenent en consideració les desigualtats socials i territorials.

5.4.1. Descriure l'evolució econòmica espanyola, tenint en compte la dels països de l'entorn, valorant els seus efectes pel que fa a la desigualtat social, desequilibris territorials i degradació ambiental.

5.4.2. Elaborar judicis propis sobre el procés de modernització econòmica i social a l'Espanya contemporània, a partir de l'anàlisi de fonts històriques i dels debats historiogràfics existents sobre el desenvolupament.

5.4.3. Contextualitzar els conceptes de progrés i modernització en diferents moments històrics, sempre entenent que són processos de múltiples causes. Identificar les mesures adoptades per l'Estat per assolir el benestar de la població.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació.

CE5. Reconèixer l'origen de la diversitat ideològica de les distintes cultures polítiques en l'evolució històrica espanyola.

5.5.1. Explicar les causes de la conformació de les distintes cultures polítiques, tenint en compte la diversitat de condicions de vida que ha donat lloc a conflictivitats socials al llarg de la història espanyola.

5.5.2. Identificar i contextualitzar les principals cultures polítiques, les formes d'organització i els projectes polítics, mentre s'analitzen les motivacions que han conduït alguns subjectes a portar a terme distintes accions així com les mesures consegüents adoptades per l'Estat.

5.5.3. Generar opinions argumentades i contrastades sobre la funció que han desenvolupat les distintes ideologies en l'estructura social i política de l'Espanya contemporània.

5.6. Competència específica 6. Criteris d'avaluació.

CE6. Contextualitzar la posició espanyola en la història del món, tot assenyalant particularitats i semblances de l'evolució històrica i tenint en compte els compromisos actuals amb l'europeisme, la cooperació i la seguretat conjunta.

5.6.1. Reconèixer el valor geoestratègic d'Espanya en l'evolució històrica contemporània, així com la seu influència en les relacions internacionals.

5.6.2. Identificar els principals compromisos de l'Estat espanyol, tant els derivats de la integració en la Unió Europea com els que pertoquen a un país compromés amb la cooperació, solidaritat i exercici de la ciutadania ètica.

5.6.3. Assenyalar els reptes globals, tot caracteritzant les singularitats i l'evolució del cas espanyol respecte d'altres països europeus i les seues connexions amb processos històrics rellevants, detectant els estereotips que hi són associats.

5.7. Competència específica 7. Criteris d'avaluació.

CE7. Incorporar la perspectiva de gènere en l'anàlisi històrica, promovent actituds de reivindicació de la igualtat efectiva entre dones i homes.

5.7.1. Introduir la perspectiva de gènere en l'observació i anàlisi de la realitat històrica, recuperant figures individuals i col·lectives que hagen contribuït a l'emancipació femenina i a l'equiparació de drets entre ambdós gèneres.

5.7.2. Identificar els mecanismes de dominació que han generat i mantingut la desigualtat entre homes i dones, els rols assignats i els espais d'activitats ocupats tradicionalment per les dones.

5.7.3. Analitzar fonts literàries i artístiques que contribueixen a entendre el rol de les dones en la història espanyola.

5.8. Competència específica 8. Criteris d'avaluació.

CE8. Reconèixer el valor del patrimoni cultural i històric com a conformador de la memòria col·lectiva, participant en l'elaboració i difusió de propostes que afavorisquen la preservació i valoració.

5.8.1. Identificar les característiques més destacades dels elements patrimonials existents en la història contemporània espanyola.

5.8.2. Realitzar treballs d'investigació històrics i historiogràfics que generen productes relacionats amb la memòria col·lectiva sobre esdeveniments, personatges o elements patrimonials d'interès.

5.8.3. Participar en l'elaboració i difusió de propostes que afavorisquen la preservació i valoració del patrimoni històric, considerat un bé comú que cal protegir.

LITERATURA DRAMÀTICA

1. Presentació.

La Literatura Dramàtica pretén aprofundir en la lectura i en l'escriptura de teatre com una pràctica estimulant i enriquidora. El text dramàtic, a diferència de la novel·la o de la poesia, tot i estar escrit per ser representat, no exclou que no puga ser llegit. De fet, les representacions d'un text dramàtic posat en escena serien una de les lectures possibles dels textos teatrals. Abans de l'escenificació, el text dramàtic passa per tot un procés que implica diverses lectures, des de la direcció escènica, passant pels intèrprets o la resta d'artistes que hi intervenen.

L'aprofundiment en el coneixement de la literatura dramàtica que proposa aquesta matèria, permet trencar amb la suposada oposició entre text i representació en tant que, tot i estar relacionats en la creació i realització vinculada a les arts escèniques, el text dramàtic existeix com a entitat literària independent.

La pràctica de la lectura de textos teatrals constitueix un plaer estètic i intel·lectual gratificant i incitador i, alhora, una manera d'aconseguir un bagatge sólid per tal d'esdevenir un espectador de teatre reflexiu, crític i exigent.

La matèria Literatura Dramàtica capacita l'alumnat per a construir lliurement les pròpies escenificacions imaginàries i per a valorar amb més criteri les propostes escèniques pròpies o les d'altres, tal i com es mostren en els textos llegits.

La lectura de textos dramàtics permet relectures, cosa que en la representació, com a acte únic i en viu, és impossible, i contribueix, doncs, a dotar l'alumnat d'una competència interpretativa més gran i creativa, ja que obliga a afinar la intel·ligència i la imaginació per a desxifrar els mecanismes, les formes i els procediments teatrals, i possibilita un més gran coneixement i plaer estètic com a lectors i espectadors de teatre.

En les seues múltiples variants –en solitari, en grup, feta per un dramaturg, dramatitzada per actors–, la lectura és una de les vies més directes, autogestionàries i econòmiques per a accedir al teatre.

La matèria Literatura Dramàtica continua l'itinerari formatiu iniciat en l'Educació Primària i Secundària pel que fa a les competències específiques de competència literària i de lectura autònoma en la matèria de Valencià: Llengua i Literatura, i Llengua Castellana y Literatura. Més concretament, aquesta matèria reforça el perfil d'eixida de 4t d'ESO en relació a aquestes dues competències específiques.

Pel que fa a la competència literària, en la matèria de Literatura Dramàtica s'aprofundeix en la capacitat autònoma d'interpretació dels textos. Ara l'alumnat hauria de ser capaç d'interpretar el sentit dels textos teatrals utilitzant un metallenguatge adequat. D'altra banda, en aquesta etapa cal que els textos literaris s'expliquen també a partir dels seus contextos de producció i de recepció, i tot això inserit en un marc social i històric i en una sèrie cronològica. A més a més, l'alumnat hauria de poder comunicar els resultats dels processos de lectura profunda i de recerca sobre els contextos de producció i de recepció dels textos teatrals a través de diversos canals i mitjans.

La matèria Literatura Dramàtica, com a optativa del Batxillerat d'Arts, hauria de preparar també l'alumnat per als estudis artístics i humanístics tot introduint-lo en la investigació literària i en la producció de textos assagístics literaris a partir de les lectures proposades en el curs.

La matèria Literatura Dramàtica contribueix també al desenvolupament conjunt de les dues modalitats de lectura literària abordades al llarg de tota l'escolarització: la lectura guiada i la lectura autònoma.

Mitjançant la lectura guiada l'alumnat aprofundeix en la seu capacitat de lectura interpretativa, comparativa i crítica dels textos literaris. El procés lector en què s'implica l'alumnat és ara més complex, s'amplia la seu capacitat per a anar més enllà d'una interpretació del sentit literal dels textos dramàtics i per a passar a aprofundir en el seu sentit simbòlic profund i també en el significat social i estètic de les obres teatrals en un context històric determinat.

Quant a la lectura autònoma, aquesta matèria permet que l'alumnat aprofundisca en la seu capacitat per a la lectura autònoma de textos complets. En aquest cas el cànnon escolar s'allunya de la tradició cultural pròxima i s'amplia cap a llengües, cultures i èpoques distants. Es té en compte en aquest cànnon tant les obres teatrals considerades clàssiques per la tradició lectora universal, com aquelles que formen part de cànons alternatius o emergents.

Aquest allunyament permet que l'alumnat contrasti la seu identitat cultural amb altres identitats plasmades en les obres literàries. D'aquesta manera l'estudi de la Literatura Dramàtica prepara l'alumnat per al contrast cultural: fomenta la seu estima cap a cultures diferents alhora que el fa capaç de percebre les semblances inherents a la condició humana.

Efectivament, la matèria de Literatura Dramàtica permet que l'alumnat accedisca a un entramat de referències literàries compartides per la humanitat. Al mateix temps, la matèria convida a qüestionar críticament el cànnon literari i a obrir la mirada cap a un altre cànnon possible que tinga en compte també les obres escrites per dones i per autors de cultures no occidentals.

La matèria Literatura Dramàtica de segon curs de Batxillerat es vincula d'una manera clara a la d'Arts Escèniques. La Literatura Dramàtica prepara l'alumnat per a la recepció de manifestacions o produccions escèniques a partir, d'una banda, de la lectura i de l'anàlisi dels textos, però també de la creació i de la participació en projectes que incloguen l'escriptura i la posada en escena d'una obra. Així, a partir de l'aprofundiment en el coneixement dels textos teatrals en la història de les pràctiques escèniques s'aconsegueix també que l'alumnat escriga els seus textos per a ser representats amb un domini de tots els elements textuais.

La redacció dels textos dramàtics, feta de manera individual o col·lectiva permet que l'alumnat pose en joc l'expressió de les seues inquietuds i emocions.

D'altra banda, el gaudi estètic, el treball de les emocions, de l'esperit crític, del treball cooperatiu, estan ben presents en aquesta matèria.

La matèria de Literatura Dramàtica connecta amb els reptes del segle XXI pel que fa a la valoració de la diversitat personal i cultural.

D'altra banda, aquesta matèria es troba directament vinculada a la competència clau en comunicació lingüística, que inclou la lectura autònoma, la capacitat de relacionar les obres literàries amb la tradició literària i d'apreciar la seu influència posterior, la consideració de la literatura com una forma d'interpretació argumentada individual i també compartida sobre les grans qüestions que han preocupat la humanitat, i la creació de textos teatrals.

Els vincles d'aquesta matèria amb la competència clau en consciència i expressió culturals són també molt estrets: la reflexió sobre el patrimoni cultural, en aquest cas teatral; el reconeixement del valor cultural del teatre; la investigació sobre les característiques de les manifestacions teatrals; la recepció activa del teatre a través del procés lector i receptor; la configuració d'un itinerari de lector i d'espectador al llarg de la vida; l'expressió d'idees, opinions, sentiments i emocions amb creativitat i esperit crític; i l'expressió personal a través de la creació literària.

La competència personal, social i d'aprendre a aprendre està molt present també en aquesta matèria: el plaer estètic i les emocions vinculades a la participació en manifestacions o produccions escèniques; l'expressió de les pròpies vivències, inquietuds i sentiments a través de la creació teatral; el treball col·lectiu en la creació i posada en escena d'un espectacle; les emocions compartides com a espectadors; el silenci o la participació col·lectiva en una manifestació escènica; la compartició també

d'emocions i de reflexions vinculades a la recepció i a la creació de textos teatrals y la planificació en equip d'una producció teatral en totes els seus passos. Tots aquests són aspectes estretament vinculats a aquesta competència.

Finalment, la matèria Literatura Dramàtica s'associa amb la competència clau ciutadana a partir de la dimensió social del fet literari: l'anàlisi dels contextos socials de la producció i la recepció de les obres teatrals, o el judici propi i argumentat dels problemes ètics i filosòfics que plantejen les obres.

La matèria s'articula al voltant de quatre competències específiques. En la primera l'alumnat desenvoluparà la capacitat de lectura interpretativa de textos teatrals de la literatura universal passant des de la interpretació literal a la interpretació simbòlica; a més, aquesta competència permetrà que l'alumnat siga capaç de fer una lectura analítica dels textos per tal de vincular-los als seus contextos de producció i de recepció.

La segona permetrà que l'alumnat siga capaç de fer anàlisis comparades entre obres literàries de diferents èpoques i tradicions literàries, i entre les obres literàries i altres manifestacions artístiques.

La tercera competència portarà l'alumnat a desenvolupar la capacitat de lectura crítica aplicada a les obres de la literatura dramàtica universal tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics que contenen i reflexionant sobre el concepte de cànnon literari i sobre la manera com es configura.

Aquestes tres primeres competències es vinculen d'una manera molt estreta entre si i a la competència específica de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura, ja que l'alumnat haurà d'investigar, documentar-se i compartir amb diferents mitjans el resultat de les seues lectures accompanyades o autònomes i de les seues recerques al voltant del fet teatral.

Finalment, la quarta competència correspon a la creació de textos teatrals seguint els models llegits a classe i inclou també la participació en manifestacions o en produccions escèniques. Aquesta competència hauria de lligar-se a les tres anteriors, de manera que a partir de la recepció dels textos teatrals i de les produccions escèniques, es passe a la pràctica de l'escriptura teatral, siga de manera individual, siga de manera col·lectiva.

Pel que fa a l'apartat dels sabers bàsics, aquests s'organitzen en tres blocs. Un primer bloc recull els elements constitutius dels textos dramàtics, de la posada en escena i de la recepció. El segon bloc es dedica als sabers relacionats amb els gèneres i als temes. I el tercer bloc inclou les estratègies necessàries per a la interpretació, l'anàlisi, la valoració, la creació i el gaudi dels textos teatrals.

En l'apartat següent dedicat a les situacions d'aprenentatge es donen algunes indicacions sobre les diferents maneres de planificar els itineraris de lectura i sobre la manera de dissenyar les activitats competencials que permetran articular les competències específiques de la matèria amb els sabers bàsics i amb el perfil d'eixida de l'etapa.

Al final s'exposen els criteris d'avaluació de cada competència específica. Aquests criteris són els referents que indiquen els nivells mímics de desenvolupament competencial esperat en les diferents situacions d'aprenentatge que s'hagen previst en cada moment del procés d'ensenyament i aprenentatge. Els criteris d'avaluació són la base per al disseny de situacions d'aprenentatge, juntament amb els sabers bàsics, i han de servir també per al disseny de les situacions, els procediments i els instruments d'avaluació necessaris per a avaluar l'adquisició de cada competència específica.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1 (CE1)

Llegir, analitzar i interpretar obres clàssiques de la literatura dramàtica universal utilitzant un metallenguatge apropiat i atenent tant els elements formals com els simbòlics, i també les relacions de les obres amb els seus contextos de producció i de recepció.

2.1.1. Descripció de la competència

En aquesta competència específica el treball de l'alumnat es centra en tres processos.

El primer procés és l'hermenèutic o interpretatiu i presentaria dos nivells de dificultat. En un primer nivell d'interpretació l'alumnat hauria de fer una lectura interpretativa amb l'objectiu de desentraryar el sentit literal del text o de l'espectacle teatral. En el segon nivell d'interpretació l'alumnat hauria de cercar i identificar en el text les claus que permeten arribar a un nivell superior de comprensió que és la interpretació del sentit simbòlic de l'obra. En aquest primer procés l'alumnat hauria de posar en joc sabers bàsics relacionats amb els elements formals dels textos: les estructures gramaticals, en el primer nivell; i la retòrica, la mètrica o la narratologia en el segon.

El segon procés que hauria de seguir l'alumnat és una lectura analítica de les obres, acompanyada d'un procés de documentació guiat pel professorat. Aquest procés ha d'ajudar l'alumnat a ser capaç de relacionar l'obra llegida amb els contextos de producció i de recepció, tot posant en joc sabers bàsics propis de la història cultural i social, l'estètica o la mitologia.

Finalment, en un tercer procés, l'alumnat hauria de ser capaç de comunicar la seua experiència interpretativa i analítica a través de diferents canals, codis i gèneres discursius: tertúlia literària, assaig, crítica teatral, estudi monogràfic o comentari de text, per exemple. A més, l'alumnat hauria d'utilitzar un metallenguatge adequat i hauria de poder vincular l'experiència lectora a experiències biogràfiques i lectors personals anteriors.

En els tres processos s'alternen l'autonomia receptora de l'alumnat amb l'accompanyament docent, a més de la interacció entre iguals dins del grup de classe. D'altra banda, el segon i el tercer procés vinculen d'una manera molt estreta aquesta competència específica a la competència de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura.

Aquesta competència específica, a través de la lectura interpretativa d'obres dramàtiques de diferents contextos històrics, socials, lingüístics i culturals, es vincula especialment a les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, ciutadana, i en consciència i expressió culturals. En el procés de documentació i de producció discursiva es poden posar en joc també les competències clau digital, i personal, social i d'aprendre a aprendre.

Finalment, aquesta competència específica es podria posar en relació amb altres competències específiques de les matèries del curs per tal d'establir connexions de tipus interdisciplinari.

2.2. Competència específica 2 (CE2)

Llegir, analitzar i relacionar obres clàssiques de la literatura dramàtica universal amb altres obres literàries i artístiques de diferents èpoques, autors, gèneres i llenguatges artístics.

2.2.1. Descripció de la competència

El desenvolupament d'aquesta competència específica permetrà a l'alumnat establir relacions entre les obres de la literatura dramàtica universal llegides o vistes, i d'altres manifestacions artístiques.

Primerament, l'alumnat hauria de ser capaç d'establir relacions entre les obres llegides o vistes i d'altres obres de la literatura dramàtica universal, o de la literatura en valencià o en castellà, de diferents èpoques o autors. L'establiment d'aquestes relacions estarà guiat pel professorat i seguirà un itinerari de lectures o de visionats planificat.

En segon lloc l'alumnat hauria de ser capaç de relacionar les obres llegides o vistes amb diverses manifestacions artístiques en diferents èpoques: música, arts plàstiques, cinema, videojocs. Aquesta perspectiva s'ampliarà també a la cultura popular de diferents èpoques, tant antigues com contemporànies.

Finalment l'alumnat s'hauria de documentar de manera guiada per tal d'elaborar anàlisis de tipus comparatiu i intertextual per a després compartir-les a través de diferents canals i mitjans: escrits, orals o multimodals.

En els tres processos s'alternarà l'autonomia lectora o receptora de l'alumnat amb l'acompanyament docent, a més de la interacció entre iguals dins del grup de classe. D'altra banda, el tercer procés vincula d'una manera molt estreta aquesta competència específica amb la competència de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura.

Aquesta competència específica 2 s'ha de treballar en sintonia amb les competències específiques 1 i 3, especialment pel que respecta a la recepció literària en diferents moments històrics de les obres teatrals estudiades.

Aquesta competència específica es vincula, a través de l'estudi comparat d'obres teatrals de diferents contextos històrics, socials, lingüístics i culturals, a les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, ciutadana, i en consciència i expressió culturals. En el procés d'anàlisi comparativa i de producció discursiva es poden posar en joc també les competències digital, i personal, social i d'aprendre a aprendre.

Per últim, aquesta competència específica es relaciona amb altres competències específiques de les matèries dels àmbits artístic i humanístic per tal d'establir connexions de tipus interdisciplinari.

2.3. Competència específica 3 (CE3)

Llegir, analitzar críticament i valorar de manera argumentada clàssics de la literatura dramàtica universal tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics inscrits en les obres.

2.3.1. Descripció de la competència

El desenvolupament d'aquesta competència específica hauria de fer que l'alumnat fora capaç d'analitzar des d'una perspectiva crítica els sistemes d'idees i valors que les obres literàries vehiculen. També hauria de permetre-li reflexionar sobre la configuració del cànón tradicional de la literatura dramàtica universal i sobre l'aparició de cànon alternatiu a partir de la literatura de cultures diferents a l'europea occidental, i a partir de la literatura escrita per dones.

Finalment, l'alumnat hauria de documentar-se de manera guiada per tal d'elaborar anàlisis crítiques argumentades de les obres estudiades per a després compartir-les a través de diferents canals i mitjans: escrits, orals o multimodals.

En tot el procés s'alternarà l'autonomia lectora i receptora de l'alumnat amb l'acompanyament docent, a més de la interacció entre iguals dins del grup de classe. D'altra banda, el procés de documentació i de difusió vincula d'una manera molt estreta aquesta competència específica a la competència de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura.

Aquesta competència s'ha de treballar en sintonia amb les competències específiques 1 i 2 (CE1 i CE2), especialment pel que respecta, d'una banda, a la formalització retòrica de les idees en les obres estudiades i, de l'altra, a la seua contextualització en el marc de les idees estètiques, religioses, polítiques o filosòfiques dels moments històrics de producció i de recepció.

La lectura interpretativa i crítica d'obres literàries de diferents contextos històrics, socials, lingüístics i culturals, es vincula especialment a les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, ciutadana i en consciència i expressió culturals. En el procés d'anàlisi crítica i de producció discursiva es poden posar en joc també les competències digital, i la personal, social i d'aprendre a aprendre.

Finalment, aquesta competència específica es podria posar en relació amb altres competències específiques de les matèries de l'àmbit artístic i humanístic del curs per tal d'establir connexions de tipus interdisciplinari.

2.4. Competència específica 4 (CE4)

Prodir textos dramàtics i participar en manifestacions o produccions escèniques de manera individual i col·lectiva, partint de models d'autors i d'autores de la literatura dramàtica universal.

2.4.1. Descripció de la competència

Aquesta competència específica té dues dimensions. D'una banda es pretén que l'alumnat cree textos teatrals a partir dels models estudiats en el curs. Aquests textos de creació han de participar de diferents gèneres literaris i de diferents temàtiques.

En un segon pla es pretén també que l'alumnat participe en activitats relacionades amb el teatre, bé a través lectures dramatitzades o de representacions teatrals.

El desplegament d'aquesta competència hauria de permetre a l'alumnat explorar el seu costat creatiu, i posar en pràctica, a través de l'escriptura teatral, els aspectes formals i simbòlics treballats en la lectura interpretativa, analítica, comparativa i crítica de les obres de la literatura dramàtica universal llegides o vistes en el curs.

La creació literària i la participació en manifestacions o produccions escèniques, vincula aquesta competència específica especialment a les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, i en consciència i expressió culturals. En el procés de preparació i d'execució es poden posar en joc també les competències clau digital, i personal, social i d'aprendre a aprendre.

3. Sabers bàsics

3.1. Introducció

L'apartat de sabers bàsics està dividit en tres blocs. El primer bloc s'organitza en tres epígrafs que permeten combinar els elements constitutius dels textos teatrals i els diferents aspectes de la posada en escena i els efectes de la representació en el públic.

El segon bloc arreplega els sabers relacionats amb els gèneres dramàtics i sobre els temes. En aquests dos blocs cal tenir en compte que es poden combinar múltiples perspectives a l'hora de triar els sabers per a planificar el treball de les diferents competències de la matèria.

En el tercer bloc, en canvi, es presenten les estratègies que caldrà que l'alumnat posara en acció en els diferents processos de recepció, d'anàlisi, de dramatització i d'escriptura creativa.

Com a criteri general, els sabers es presenten de manera que el professorat puga dissenyar els itineraris lectors que considere més adequats, tot combinant els ítems dels tres blocs i dels diferents apartats. No es tracta en cap cas d'esgotar totes les possibilitats en un curs acadèmic, ni d'aplicar els sabers d'una manera exhaustiva o mecànica seguint l'ordre en què es presenten. Es tractaria, més aviat, de fer una tria de lectures que permeta la planificació d'un treball competencial combinat, coherent i ric dels diferents sabers en relació amb les quatre competències de la matèria.

D'altra banda, no cal oblidar, que els sabers del tres blocs s'han de posar en marxa també, i d'una manera destacada, en el treball de la creació de textos teatrals i en la participació en manifestacions o produccions escèniques. De fet, és a través de la posada en pràctica a través de l'escriptura dels sabers treballats en els processos de recepció interpretativa, comparativa i crítica com l'alumnat por arribar a entendre en la seua totalitat la complexitat del procés creatiu que porta des de l'escriptura a la posada en escena.

3.2. Bloc 1. Elements del fet teatral

Transversal a totes les CE

<p>3.2.1. El text teatral: Definició i elements</p> <ul style="list-style-type: none"> - El llibret: actes, quadres i escenes; diàleg, monòleg, i apart; didascàlies i acotacions; <i>dramatis personae</i>. - Estructura interna de l'acció: conflicte, situació i personatges; construcció dramàtica i postdramàtica; llenguatge i estil.
<p>3.2.2. El personatge teatral com a model</p> <ul style="list-style-type: none"> - Caracterització del personatge dramàtic: plans, funcions, personatge i acció, jerarquia, significat. - Models, tipologies i evolució del personatge teatral des dels orígens fins a la crisi del personatge en el teatre modern.
<p>3.2.3. La realització escènica i el sistema estilístic</p> <ul style="list-style-type: none"> - Espai escènic-escenogràfic i objecte escènic. - Disseny de personatge: vestuari, màscara i maquillatge. - Espai sonor, disseny d'il·luminació i recursos audiovisuals. - Treball actoral i codis interpretatius. - La recepció teatral: la relació amb el públic. Catarsi, estranyament i participació.

3.3. Bloc 2. Temes i gèneres de la literatura dramàtica

Transversal a totes les CE

<ul style="list-style-type: none"> - Antecedents de la teoria dramàtica. - Tragèdia, drama satíric i comèdia clàssiques. - Formes de la literatura dramàtica medieval. - Comèdia i tragèdia renaixentistes. - Literatura dramàtica de l'Edat Moderna i la Il·lustració - Corrents dramàtics noucentistes. - Avantguardes. - Renovació dramàtica contemporània: teatre compromés, teatre postdramàtic. - Autores i dramaturgues. - Patrimoni literari dramàtic valencià i universal. - Temes普遍: la condició humana i les seues relacions, la llibertat individual i col·lectiva, les convencions socials, mites i tradicions, la mirada crítica.
--

**3.4. Bloc 3. Estratègies d'anàlisi, interpretació, creació i gaudi dels textos teatrals
Transversal a totes les CE**

- Participació en lectures expressives i lectures dramatitzades de textos.
- Interpretació d'obres dramàtiques: temes, tòpics, estructures i llenguatges, informació sobre elements socioculturals, intertextualitat, relacions amb manifestacions artístiques.
- Establiment d'elements de continuïtat i de ruptura en la tradició teatral.
- Participació constructiva en converses literàries.
- Recepció de textos dramàtics: relació entre els elements i la construcció de significat.
- Establiment de la perspectiva de gènere en la recepció i en la creació de textos teatrals o de manifestacions escèniques.
- Redacció de textos crítics: ressenya i crítica teatral producció multimodal.
- Expressió raonada d'opinions personals sobre obres literàries de literatura dramàtica universal.
- Expressió raonada d'interpretacions documentades sobre diferents aspectes de la literatura dramàtica universal.
- Expressió de les emocions a través de la lectura i de la creació literàries.
- Elaboració acurada de treballs d'investigació al voltant de les obres de la literatura dramàtica universal.
- Participació constructiva i col·laborativa en tasques compartides de creació literària o en manifestacions escèniques.
- Participació constructiva i col·laborativa en intercanvis comunicatius a propòsit de la lectura d'obres de la literatura dramàtica universal.
- Sentiment de gaudi personal en la lectura autònoma d'obres de la literatura dramàtica universal.
- Establiment acurat de relacions entre els textos literaris i altres textos literaris, no literaris, o amb altres obres artístiques.

4. Situacions d'aprenentatge

En les situacions d'ensenyament i aprenentatge que es plantegen hauria d'haver una estreta complementació entre, d'una banda, la lectura guiada interpretativa de textos teatrals curts i de fragments i, d'altra, la lectura autònoma de textos complets i el visionat de la posada en escena. En el primer cas, caldrà que hi haguera un accompanyament docent a peu d'aula per tal d'afinar la capacitat de lectura profunda de l'alumnat. En el cas de la lectura de llarga durada d'obres teatrals completes, es podria alternar la lectura a classe amb la lectura autònoma a casa.

Les lectures de textos teatrals haurien d'anar accompanyades d'activitats de recerca d'informació de diferents fonts acadèmiques fiables que completen la contextualització de les obres estudiades. Aquestes fonts aportarien informació sobre les condicions socials i biogràfiques que van condicionar la producció dels textos; el context cultural i estètic en què apareix l'obra; les vicissituds de la recepció de les obres en diferents moments històrics; o els contactes intertextuals entre l'obra estudiada i d'altres obres anteriors i posteriors, i amb diverses manifestacions artístiques.

Les lectures seleccionades haurien de combinar obres del cànnon de la literatura dramàtica universal tradicionalment sancionat per l'acadèmia amb d'altres obres de cànons alternatius o emergents. En tot cas, caldria incorporar la literatura teatral escrita per dones escriptores i obres destacades procedents de tradicions literàries diferents del cànnon occidental.

La tria de les lectures hauria de mantenir un equilibri entre la prescripció lectora d'aquells textos que es consideren imprescindibles per a tot l'alumnat, i la possibilitat d'escollir lliurement a partir d'una llista de lectures preseleccionades pel professorat.

L'enfocament comparatista entre obres de diferents contextos culturals, diferents èpoques, diferents autors, diferents formats artístics, hauria d'estar present en les activitats d'interpretació dels textos. També s'hauria de fer atenció als processos d'intertextualitat, a les influències d'unes obres en altres obres, als processos de transformació i d'aprofitament, i als transvasaments de codis artístics.

Quant a la lectura interpretativa, podria seguir les pautes de la recepció literària centrada en el lector, de manera que s'estudiara la presència del receptor en els textos i la manera com aquests l'interpel·len i el guien en la construcció del sentit a través del procés de recepció de l'obra. En aquest sentit resulten interessants també els postulats de la resposta del lector, de manera que es podria treballar a classe al voltant de la resposta emocional que provoca l'encontre entre l'univers personal del lector i l'univers que l'obra literària presenta al receptor.

Tot aquest treball interpretatiu hauria de tenir la seua plasmació en dos nivells diferents. D'una banda, en un nivell individual: les reflexions i les respostes emocionals que provoca la lectura dels textos i el visionat de les posades en escena es podrien plasmar en textos interpretatius escrits de manera personal (assaig literari, crítica teatral, ressenya, nota de premsa, columna d'opinió). D'altra, convindria que l'experiència lectora i espectadora se socialitzara a través d'activitats de tertúlia, debat, entrevista, conversa. En aquesta línia, l'ús d'entorns comunicatius virtuals i analògics podria servir també de vehicle per a la comunicació de les experiències receptoires. Fòrums de lectura, blocs personals o d'aula, xarxes socials, revistes digitals o analògiques, o premsa local, podrien ser plataformes òptimes per fer que l'alumnat compartira les sues vivències literàries.

L'intercanvi comunicatiu al voltant dels processos de recepció dels textos i dels espectacles pot adoptar diferents situacions com ara la tertúlia literària, el debat televisiu simulat amb diferents rols repartits, o bé les converses literàries en què l'alumnat pot adoptar el rol de l'autor o autora i ser entrevistat per altres alumnes. Les converses poden girar al voltant del sentit del textos i dels espectacles, de la tesi proposada o de l'impacte de l'obra al llarg de la història.

En aquesta etapa no s'hauria de deixar de banda la investigació en el camp de les humanitats com una manera de preparar l'alumnat per als estudis superiors. Així la interpretacions dels textos que deriva de les lectures i dels visionats de les posades en escena, tant guiades com autònomes, com també les activitats de recollida d'informació i d'anàlisi contextualitzador, haurien de desembocar en la realització de treballs de recerca senzills en què s'aplicaren els principis metodològics de la investigació en el camp de les humanitats i, concretament, dels estudis literaris. Aquestes activitats d'investigació es podrien concretar en l'elaboració de monografies senzilles, o bé en la preparació i en la impartició de conferències magistrals davant d'un públic. Aquestes activitats podrien tenir un caràcter interdisciplinari i involucrar altres matèries del curs.

D'altra banda, en aquesta etapa s'hauria de continuar amb l'estímul de la creació literària. Les activitats d'escriptura literària podrien prendre la forma de tallers que poden partir de la imitació dels textos estudiats. Aquests activitats creatives, a banda d'estimular la creativitat de l'alumnat, ajuden a millorar les seues destreses comunicatives, alhora que permeten interioritzar els mecanismes formals que posen en marxa les autors i els autors dins de les convencions que marquen els diferents gèneres teatrals.

D'altra banda, la creació de textos teatrals i de paratextos (programes de mà, cartells, crítiques i ressenyes, fitxes tècniques o resums argumentals) hauria de constituir un pràctica central en la planificació d'aquesta matèria. Aquest treball s'hauria de fer de manera que s'aplicara a la pràctica

creativa tot allò que s'ha vist i analitzat en les obres teatrals estudiades. Finalment caldria que aquest aspecte de la matèria es treballara de manera coordinada amb la matèria d'Arts Escèniques.

A més de l'escriptura creativa, s'hauria de fomentar la recitació de textos, la dramatització, les representacions teatrals i, quan siga possible, el treball artístic interdisciplinari amb altres matèries del curs.

En aquesta etapa s'hauria de continuar incorporant la dimensió social de la literatura, tot incloent en la planificació didàctica la visita a biblioteques i arxius, a cases-museus d'escriptors, la participació en rutes literàries o en fires del llibre, l'assistència a presentacions de llibres, conferències, exposicions, i també a representacions teatrals, o el visionat de pel·lícules.

Finalment, l'ús del llenguatge metaliterari s'hauria d'afinar en aquesta etapa. En aquest sentit, s'hauria de continuar a partir del treball realitzat en l'etapa anterior, especialment a partir del segon cicle de l'Educació Secundària. S'hauria de tenir en compte, doncs, el domini previ dels conceptes de retòrica, poètica, narratologia, dramatúrgia i la crítica literària, per a aprofundir i ampliar el seu repertori i els contextos en què s'apliquen. S'hauria de procurar sempre que l'estudi d'aquest metallenguatge no constituirà una finalitat en si mateix i que anara associat sempre a les activitats d'interpretació dels textos literaris.

Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del Disseny Universal d'Aprendentatge, assegurant-nos que no existeixen barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i aprenentatge.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1 (CE1)

Llegir, analitzar i interpretar obres clàssiques de la literatura dramàtica universal utilitzant un metallenguatge apropiat i atenent tant els elements formals com els simbòlics, i també les relacions de les obres amb els seus contextos de producció i de recepció.

5.1.1. Elaborar una interpretació personal a partir de la lectura o el visionat d'obres rellevants de la literatura dramàtica universal, a partir d'aspectes temàtics, de gènere i subgènere, i dels elements de l'estructura i de l'estil.

5.1.2. Elaborar una interpretació personal a partir de l'anàlisi d'obres teatrals rellevants de la literatura universal, atenent aspectes històrics, socials i culturals relacionats amb els contextos històrics de producció i de recepció, i a través de la cerca d'informació en fonts documentals fiables i diverses.

5.1.3. Apreciar i argumentar el valor patrimonial i la diversitat cultural que es manifesta en les obres literàries del cànon de la literatura dramàtica universal.

5.1.4. Compartir, amb acompanyament docent, les experiències de lectura interpretativa i analítica en suports diversos i utilitzant el metallenguatge literari adequat, tot relacionant les obres llegides amb la pròpia experiència biogràfica, lectora i cultural.

5.2. Competència específica 2 (CE2)

Llegir, analitzar i relacionar obres clàssiques de la literatura dramàtica universal amb altres obres literàries i artístiques de diferents èpoques, autors, gèneres i llenguatges artístics.

5.2.1. Elaborar una interpretació personal a partir de la lectura comparada d'obres rellevants de la literatura dramàtica universal, a partir de les relacions amb altres obres literàries i amb diferents tipus de manifestacions artístiques, i a través de la cerca d'informació en fonts documentals fiables i diverses.

5.2.2. Compartir, amb acompanyament docent, les experiències de lectura comparada en suports diversos i utilitzant el metallenguatge literari adequat.

5.3. Competència específica 3 (CE3)

Llegir, analitzar críticament i valorar de manera argumentada clàssics de la literatura dramàtica universal tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics inscrits en les obres.

5.3.1. Elaborar una interpretació personal a partir de la lectura crítica d'obres rellevants de la literatura dramàtica universal, tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics inscrits en les obres, i a través de la cerca d'informació en fonts documentals fiables i diverses.

5.3.2. Reflexionar críticament i argumentar sobre la manera com s'ha constituït el cànon de les obres de la literatura dramàtica universal.

5.3.3. Compartir, amb acompanyament docent, les experiències de lectura crítica en suports diversos i utilitzant el metallenguatge literari adequat.

5.4. Competència específica 4 (CE4)

Prodir textos dramàtics i participar en espectacles teatrals de manera individual i col·lectiva, partint de models d'autors i autors de la literatura dramàtica universal.

5.4.1. Prodir textos teatrals de manera individual i col·lectiva, partint de la identificació dels gèneres i dels tòpics literaris, i seguint models d'autors i d'autors rellevants de la literatura dramàtica universal.

5.4.2. Participar de manera activa, constructiva i col·laborativa en projectes d'escriptura creativa i en propostes escèniques relacionades amb les obres de la literatura dramàtica universal com a mitjà d'expressió de les vivències personals i de la pròpia visió del món.

LITERATURA UNIVERSAL

1. Presentació.

La matèria Literatura Universal continua l'itinerari formatiu iniciat en l'educació primària i secundària pel que fa a les competències específiques de competència literària i de lectura autònoma en la matèria de Valencià: Llengua i Literatura i Llengua Castellana i Literatura. Més concretament, aquesta matèria reforça el perfil d'eixida de 4t d'ESO en relació a aquestes dues competències específiques.

Pel que fa a la competència literària, en la matèria de Literatura Universal s'aprofundeix en la capacitat autònoma d'interpretació dels textos. Ara l'alumne hauria de ser capaç d'interpretar el sentit dels textos literaris utilitzant un metallenguatge adequat. D'altra banda, en aquesta etapa cal que els textos literaris s'expliquen també a partir dels seus contextos de producció i de recepció, i tot això inserit en un marc social i històric i en una sèrie cronològica. A més a més, l'alumnat hauria de poder comunicar els resultats dels processos de lectura profunda i de recerca sobre els contextos de producció i de recepció dels textos literaris a través de diversos canals i mitjans.

La matèria Literatura Universal, com a optativa del Batxillerat Humanístic, hauria de preparar també l'alumnat per als estudis humanístics tot introduint-lo en la investigació literària i en la producció de textos assagístics literaris a partir de les lectures proposades en el curs.

La matèria Literatura Universal contribueix també al desenvolupament conjunt de les dues modalitats de lectura literària abordades al llarg de tota l'escolarització: la lectura guiada i la lectura autònoma. Mitjançant la lectura guiada l'alumnat aprofundeix en la seua capacitat de lectura interpretativa, comparativa i crítica dels textos literaris. El procés lector en què s'implica l'alumnat és ara més complex, s'amplia la seua capacitat per a anar més enllà d'una interpretació del sentit literal dels textos literaris i per a aprofundir en el sentit simbòlic profund i també en el significat social i estètic de les obres literàries en un context històric determinat.

Quant a la lectura autònoma, aquesta matèria permet que l'alumnat aprofundisca en la seua capacitat per a la lectura autònoma de textos complets. En aquest cas el cànon escolar s'allunya de la tradició cultural pròxima i s'amplia cap a llengües, cultures i èpoques distants. Es té en compte en aquest cànon tant les obres considerades clàssiques per la tradició lectora universal, com aquelles que formen part de cànons alternatius o emergents. Aquest allunyament permet que l'alumnat contrasti la seua identitat cultural amb altres identitats plasmades en les obres literàries. D'aquesta manera l'estudi de la literatura universal prepara l'alumnat per al contrast cultural: en fomenta l'estima cap a cultures diferents alhora que el fa capaç de percebre les semblances inherents a la condició humana.

Efectivament, la matèria de Literatura Universal permet que l'alumnat accedisca a un entramat de referències literàries compartides per la humanitat. Al mateix temps, la matèria convida a qüestionar críticament el cànon literari i a obrir la mirada cap a un altre cànon possible que tinga en compte també les obres escrites per dones i per autors de cultures no occidentals.

La matèria de Literatura Universal connecta amb els reptes del segle XXI, pel que fa a la valoració de la diversitat personal i cultural.

D'altra banda, aquesta matèria es troba directament vinculada amb la competència clau en comunicació lingüística, que inclou la lectura autònoma, la capacitat de relacionar les obres literàries amb la tradició literària i d'apreciar la seua influència posterior, la consideració de la literatura com una forma d'interpretació argumentada individual i també compartida sobre les grans qüestions que han preocupat la humanitat, i la creació de textos literaris.

Els vincles d'aquesta matèria amb la competència clau en consciència i expressió culturals són també molt estrets: la reflexió sobre el patrimoni cultural, en aquest cas literari, la investigació sobre les característiques de les manifestacions literàries, la recepció activa de la literatura a través del procés lector i de la configuració d'un itinerari lector al llarg de la vida, l'expressió d'idees, opinions, sentiments i emocions amb creativitat i esperit crític, i l'expressió personal a través de la literatura.

Finalment, la matèria Literatura Universal s'associa amb la competència clau ciutadana a partir de la dimensió social del fet literari: l'anàlisi dels contextos socials de la producció i la recepció de les obres literàries, o el judici propi i argumentat dels problemes ètics i filosòfics que plantegen les obres literàries.

La matèria s'articula al voltant de quatre competències específiques. En la primera l'alumnat hauria de desenvolupar la capacitat de lectura interpretativa de textos literaris de la literatura universal passant des de la interpretació literal a la interpretació simbòlica; a més, aquesta competència permetrà que l'alumnat siga capaç de fer una lectura analítica dels textos per tal de vincular-los als seus contextos de producció i de recepció. La segona permetrà que l'alumnat siga capaç de fer anàlisis comparades entre obres literàries de diferents èpoques i tradicions literàries, i entre les obres literàries i altres manifestacions artístiques. La tercera hauria de portar l'alumnat a desenvolupar la capacitat de lectura crítica aplicada a les obres de la literatura universal tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics que contenen i reflexionant sobre el concepte de cànon literari i sobre la manera com es configura. Aquestes tres primeres competències es vinculen d'una manera molt estreta a la competència específica de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura, ja que l'alumnat haurà d'investigar, documentar-se i compartir amb diferents mitjans el resultat de les seues lectures, acompanyades o autònomes, i de les seues recerques literàries.

Finalment, la quarta competència específica correspon a la creació de textos literaris en diferents formats seguint els models llegits a classe i inclou també la participació en manifestacions o en produccions literàries relacionades amb les obres treballades en el curs. Aquesta competència hauria de lligar-se amb les tres anteriors, de manera que a partir de la lectura interpretativa, analítica, comparada i crítica dels textos literaris es passara a la pràctica de l'escriptura literària, siga de manera individual, siga de manera col·lectiva.

Pel que fa a l'apartat dels sabers bàsics, aquests s'organitzen en dos blocs. Un primer bloc recull temes i gèneres de la literatura universal i els disposa en quatre apartats: el primer dedicat a la literatura del jo; el segon centrat en el teatre; el tercer arreplega temes i gèneres relacionats amb el món real i el fantàstic; i el darrer s'occupa de l'assaig.

El segon bloc es dedica als conceptes i a les estratègies per a la interpretació, l'anàlisi, la valoració i la creació literàries. En aquest cas s'hi inclouen, d'una banda, el conjunt de procediments i de conceptes clau de crítica i de teoria literària que l'alumnat necessitarà aplicar en els processos de lectura interpretativa, d'anàlisi de les obres literàries, de compartició de resultats i de creació literària. D'altra banda, s'hi inclouen també els sabers relatius a la tria de lectures de manera autònoma i a la participació en intercanvis comunicatius al voltant de la lectura. Finalment, s'hi inclou un apartat on es detallen les actituds i els valors.

En l'apartat següent, dedicat a les situacions d'aprenentatge, es donen algunes indicacions sobre les diferents maneres de planificar els itineraris de lectura i sobre la manera de dissenyar les activitats competencials que permetran articular les competències específiques amb els sabers bàsics i amb el perfil d'eixida de l'etapa.

Al final, es presenten els criteris d'avaluació de cada competència específica. Aquests criteris són els referents que indiquen els nivells mínims de desenvolupament competencial esperat en les diferents situacions d'aprenentatge que s'hagen previst en cada moment del procés d'ensenyament i aprenentatge. Els criteris d'avaluació són la base per al disseny de situacions d'aprenentatge, juntament amb els sabers bàsics, i han de servir també per al

disseny de les situacions, els procediments i els instruments d'avaluació necessaris per a avaluar l'adquisició de cada competència específica.

2. Competències específiques.

2.1. Competència específica 1.

Llegir, analitzar i interpretar clàssics de la literatura universal utilitzant un metallenguatge apropiat i atenent tant els elements formals com els simbòlics, i també les relacions de les obres amb els seus contextos de producció i de recepció.

2.1.1. Descripció de la competència (CE1).

En aquesta competència específica el treball de l'alumnat es centra en tres processos.

El primer procés és l'hermenèutic o interpretatiu i presenta dos nivells de dificultat. En un primer nivell d'interpretació l'alumnat hauria de fer una lectura interpretativa amb l'objectiu de desentranyar el sentit literal del text. En el segon nivell d'interpretació l'alumnat hauria de cercar i identificar en el text les claus que permeten arribar a un nivell superior de comprensió que és la interpretació del sentit simbòlic de l'obra. En aquest primer procés l'alumnat hauria de posar en joc sabers bàsics relacionats amb els elements formals dels textos: les estructures gramaticals, en el primer nivell; i la retòrica, la poètica, la mètrica o la narratologia en el segon.

El segon procés que hauria de seguir l'alumnat és una lectura analítica de les obres, accompanyada d'un procés de documentació guiat pel professorat. Aquest procés ha d'ajudar l'alumnat a ser capaç de relacionar l'obra llegida amb els contextos de producció i de recepció, tot posant en joc sabers bàsics propis de la història cultural i social, l'estètica o la mitologia.

Finalment, en un tercer procés, l'alumnat hauria de ser capaç de comunicar la seua experiència interpretativa i analítica a través de diferents canals, codis i gèneres discursius: tertúlia literària, assaig, estudi monogràfic o comentari de text, per exemple. A més, l'alumnat hauria d'utilitzar un metallenguatge adequat i poder vincular l'experiència lectora a experiències biogràfiques i lectores personals anteriors.

En els tres processos s'alternarà l'autonomia lectora de l'alumnat amb l'acompanyament docent, a més de la interacció entre iguals dintre del grup de classe. D'altra banda, el segon i el tercer procés vinculen d'una manera molt estreta aquesta competència específica amb la competència de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura.

Aquesta competència específica, a través de la lectura interpretativa d'obres literàries de diferents contextos històrics, socials, lingüístics i culturals, es vincula especialment a les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, ciutadana i en consciència i expressió culturals. En el procés de documentació i de producció discursiva es poden posar en joc també les competències clau digital, i personal, social i d'aprendre a aprendre.

Finalment, aquesta competència específica es relaciona amb altres competències específiques de les matèries de l'àmbit humanístic fent possible l'establiment de connexions interdisciplinàries.

2.2. Competència específica 2 (CE2).

Llegir, analitzar i relacionar obres clàssiques de la literatura universal amb altres obres literàries i artístiques de diferents èpoques, autors, gèneres i llenguatges artístics.

2.2.1. Descripció de la competència.

El desenvolupament d'aquesta competència específica hauria de permetre a l'alumnat establir relacions entre les obres de la literatura universal llegides i d'altres manifestacions artístiques.

Primerament, l'alumnat hauria de ser capaç d'establir relacions entre les obres llegides i d'altres obres de la literatura universal, o de la literatura en valencià o en castellà, de diferents èpoques o autors. L'establiment d'aquestes relacions estarà guiat pel professorat i seguirà un itinerari de lectures planificat.

En segon lloc, l'alumnat hauria de ser capaç de relacionar les obres llegides amb diverses manifestacions artístiques en diferents èpoques: música, arts plàstiques, cinema, videojocs. Aquesta perspectiva s'ampliarà també a la cultura popular de diferents èpoques, tant antigues com contemporànies.

Finalment, l'alumnat hauria de documentar-se de manera guiada per tal d'elaborar anàlisis de tipus comparatiu i intertextual per a després compartir-les a través de diferents canals i mitjans: escrits, orals o multimodals.

En els tres processos s'alternarà l'autonomia lectora de l'alumnat amb l'acompanyament docent, a més de la interacció entre iguals dintre del grup de classe. D'altra banda, el tercer procés vincula d'una manera molt estreta aquesta competència específica a la competència de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura.

Aquesta competència s'ha de treballar en sintonia amb les competències específiques 1 i 3 (CE1 i CE3), especialment pel que respecta a la recepció literària de les obres literàries estudiades en diferents moments històrics.

Aquesta competència específica es vincula, a través de la lectura comparada d'obres literàries de diferents contextos històrics, socials, lingüístics i culturals, amb les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, ciutadana, i en consciència i expressió culturals. En el procés d'anàlisi comparativa i de producció discursiva es poden posar en joc també les competències digital, i personal, social i d'aprendre a aprendre.

Per últim, aquesta competència es relaciona amb altres competències específiques de les matèries de l'àmbit humanístic possibilitant l'establiment de connexions interdisciplinàries.

2.3. Competència específica 3 (CE3).

Llegir, analitzar críticament i valorar de manera argumentada clàssics de la literatura universal tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics inscrits en les obres.

2.3.1. Descripció de la competència.

El desenvolupament d'aquesta competència específica hauria de fer que l'alumnat fora capaç d'analitzar des d'una perspectiva crítica els sistemes d'idees i valors que les obres literàries vehiculen. També hauria de permetre-li reflexionar sobre la configuració del cànón tradicional de la literatura universal i sobre l'aparició de cànons alternatius a partir de la literatura de cultures diferents a l'europea occidental, i a partir de la literatura escrita per les dones.

Finalment, l'alumnat hauria de documentar-se de manera guiada per tal d'elaborar anàlisis crítiques argumentades de les obres estudiades per a després compartir-les a través de diferents canals i mitjans: escrits, orals o multimodals.

En tot el procés s'alternarà l'autonomia lectora de l'alumnat amb l'acompanyament docent, a més de la interacció entre iguals dintre del grup de classe. D'altra banda, el procés de documentació i de difusió vincula d'una manera molt estreta aquesta competència específica a la competència de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura.

Aquesta competència s'ha de treballar en sintonia amb les competències específiques 1 i 2 (CE1 i CE2), especialment pel que respecta, d'una banda, a la formalització retòrica de les idees en les obres estudiades i, de l'altra, a la seua contextualització en el marc de les idees

estètiques, religioses, polítiques o filosòfiques dels moments històrics de producció i de recepció.

La lectura interpretativa i crítica d'obres literàries de diferents contextos històrics, socials, lingüístics i culturals es vincula especialment a les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, ciutadana, i en consciència i expressió culturals. En el procés d'anàlisi crítica i de producció discursiva es poden posar en joc també les competències digital, i personal, social i d'aprendre a aprendre.

Finalment, aquesta competència específica es pot posar en relació amb altres competències específiques de les matèries de l'àmbit humanístic per tal d'establir connexions de tipus interdisciplinari.

2.4. Competència específica 4 (CE4).

Prodir textos literaris i participar en actuacions literàries, en diferents suports, de manera individual i col·lectiva, partint de models d'autors i d'autores de la literatura universal.

2.4.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència específica té dues dimensions. D'una banda es pretén que l'alumnat cree textos literaris a partir dels models estudiats en el curs. Aquests textos de creació han de fer part de diferents gèneres literaris i de diferents temàtiques.

En un segon pla es pretén també que l'alumnat participe en activitats que impliquen la difusió social de la literatura, bé a través recitals, lectures públiques, representacions teatrals, la interpretació de textos literaris musicats, o l'organització d'exposicions o de rutes literàries.

El desplegament d'aquesta competència hauria de permetre a l'alumnat explorar el seu costat creatiu, alhora que posar en pràctica, a través de l'escriptura literària, els aspectes formals i simbòlics treballats a partir de la lectura interpretativa, analítica, comparativa i crítica de les obres de la literatura universal llegides en el curs.

La creació literària i la participació en espectacles teatrals o literaris, vincula aquesta competència específica especialment a les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, i en consciència i expressió culturals. En el procés de preparació i d'execució es poden posar en joc també les competències clau digital, i personal, social i d'aprendre a aprendre.

3. Sabers bàsics.

L'apartat de sabers bàsics està dividit en dos blocs. El primer s'organitza en tres epígrafs que permeten combinar gèneres literaris i enfocaments temàtics. En l'epígraf primer, la literatura del jo es pot concretar en una tria d'obres i d'autors que va des de la poesia lírica a la novel·la existencialista, passant pels diferents gèneres autobiogràfics. El segon se centra en el teatre en dues dimensions, d'una banda els gèneres teatrals i d'altra el teatre com a espectacle. En el tercer apartat s'enumeren temes i gèneres organitzats en dues dimensions, la realista i la fantàstica. En aquest apartat cal tenir en compte que es poden combinar múltiples perspectives a l'hora de triar els sabers per a planificar el treball de les diferents competències de la matèria. Es pot partir des les llegendes i els mites, de la poesia èpica, de la narrativa de ficció, però també de la poesia social, per exemple. El quart apartat se centra en la literatura assagística.

En el segon bloc es presenten els conceptes i les estratègies que cal que l'alumnat pose en acció en els diferents processos de lectura i d'escriptura creativa. Així, trobem en aquest apartat els contextos per a compartir les experiències lectores, els tres característics dels gèneres literaris, la relació entre forma i sentit en la literatura, juntament amb els conceptes clau de la teories crítiques que l'alumnat haurà de posar en marxa en el seu treball de lectura interpretativa, comparativa o crítica. Finalment, hi ha un apartat que recull el

metallenguatge de la crítica literària i els criteris i les fonts per a la selecció autònoma d'obres de lectura.

Com a criteri general, els sabers es presenten de manera que el professorat puga dissenyar els itineraris lectors que considere més adequats, tot combinant els ítems dels dos blocs i dels diferents apartats. No es tracta en cap cas d'esgotar totes les possibilitats en un curs acadèmic, ni d'aplicar els sabers d'una manera exhaustiva o mecànica seguint l'ordre en què es presenten. Es tractaria, més aviat, de fer una tria de lectures que permeta la planificació d'un treball competencial combinat, coherent i ric dels diferents sabers en relació amb les quatre competències de la matèria.

3.1. Bloc 1. Temes i gèneres de la literatura universal.

Transversal a totes les CE.

3.1.1. Literatura del jo

- Poesia.
- Literatura del jo: diaris, memòries, autobiografies, cartes, ficció autobiogràfica.
- Narrativa ficcional existencialista.

3.1.2. El teatre

- Gèneres teatrals.
- Espectacles teatrals.

3.1.3. Imaginar-se el món: mons imaginats i mons reals

- Mitologies.
- Herois i heroïnes.
- Viatges reals i imaginaris.
- Espais y criatures fantàstiques.
- Utopies, distopies, ciència ficció.
- *Bildungsroman* o novel·la de formació.
- Espais privats i espais públics.
- Desigualtats, discriminació, violències.
- Guerra i revolució.
- Migracions i identitats culturals.
- Colonialisme i emancipació: feminismisme i descolonització.
- La literatura de aventures y la novel·la policíaca.
- Literatura de terror.
- L'ésser humà, els animals i la natura.

3.1.4. La literatura d'idees: l'assaig

3.2. Bloc 2. Conceptes, estratègies i valors per a la interpretació, l'anàlisi, la valoració i la creació literàries

Transversal a totes les CE

3.2.1. Estratègies i conceptes

- Participació en diferents modalitats de discussió literària: tertúlies, debats i converses literàries.
- Establiment dels elements constitutius dels gèneres literaris en relació amb el sentit de

l'obra.

- Descripció de les formes literàries en relació amb el significat i sentit dels textos.
- Aplicació a la lectura interpretativa de les teories de la recepció literària: la recepció històrica de les obres literàries.
- Aplicació a la lectura interpretativa de les teories de la recepció literària: l'obra literària en el procés de lectura.
- Cerca d'informació social, històrica, cultural i artística necessària per a interpretar les obres i comprendre'n el lloc en la tradició literària.
- Descripció dels processos d'intertextualitat en la lectura comparada de textos literaris, no literaris i altres manifestacions artístiques.
- Aplicació de conceptes de la sociologia de la literatura per a la lectura crítica: ideologies i literatura.
- Aplicació de conceptes de la sociologia de la literatura per a la lectura crítica: feminismisme i literatura.
- Aplicació de conceptes de la sociologia de la literatura per a la lectura crítica: diversitat i literatura.
- Utilització del metallenguatge literari en relació a: aspectes temàtics, de gènere i subgènere, elements de l'estructura i l'estil (retòrica, poètica, narratologia) i valors ètics i estètics de les obres.
- Aplicació de criteris i ús de fonts per a la selecció autònoma d'obres de lectura del cànnon universal.

3.2.2. Estratègies i valors

- Expressió raonada d'opinions personals sobre obres literàries de literatura universal.
- Expressió raonada d'interpretacions documentades sobre diferents aspectes de la literatura universal.
- Expressió de les emocions a través de la lectura i de la creació literàries.
- Elaboració acurada de treballs d'investigació al voltant de les obres de la literatura universal.
- Participació constructiva i col·laborativa en tasques compartides de creació literària o en manifestacions escèniques.
- Participació constructiva i col·laborativa en intercanvis comunicatius a propòsit de la lectura d'obres de la literatura universal.
- Sentiment de gaudi personal en la lectura autònoma d'obres de la literatura universal.
- Establiment acurat de relacions entre els textos literaris i altres textos literaris, no literaris, o amb altres obres artístiques.

4. Situacions d'aprenentatge.

En les situacions d'ensenyament i aprenentatge que es plantegen hauria d'haver una estreta complementació entre, d'una banda, la lectura guida interpretativa de textos literaris curts i de fragments i, d'altra, la lectura autònoma de textos complets. En el primer cas, caldria que hi haguera un acompanyament docent a peu d'aula per tal d'afinar la capacitat de lectura profunda de l'alumnat. En el cas de la lectura de llarga durada d'obres completes, es podria alternar la lectura a classe amb la lectura autònoma a casa.

Les lectures de textos literaris haurien d'anar acompanyades d'activitats de recerca d'informació de diferents fonts acadèmiques fiables que completen la contextualització de les obres estudiades. Aquestes fonts aportarien informació sobre les condicions socials i biogràfiques que van condicionar la producció dels textos; el context cultural i estètic en què apareix l'obra; les vicissituds de la recepció de les obres en diferents moments històrics; o els contactes intertextuals entre l'obra estudiada i d'altres obres anteriors i posteriors, i amb diverses manifestacions artístiques.

Les lectures seleccionades haurien de combinar obres del cànnon de la literatura universal tradicionalment sancionat per l'acadèmia amb d'altres obres de cànon alternatius o

emergents. En tot cas, caldria incorporar la literatura escrita per dones escriptores i obres destacades procedents de tradicions literàries diferents del cànó occidental.

La tria de les lectures hauria de mantenir un equilibri entre la prescripció lectora d'aquells textos que es consideren imprescindibles per a tot l'alumnat, i la possibilitat d'escollar lliurement a partir d'una llista de lectures preseleccionades pel professorat.

L'enfocament comparatista entre obres de diferents contextos culturals, diferents èpoques, diferents autors, diferents formats artístics, hauria d'estar present en les activitats d'interpretació dels textos. També s'hauria de fer atenció als processos d'intertextualitat, a les influències d'unes obres en altres obres, als processos de transformació i d'aprofitament, i als transvasaments de codis artístics.

Quant a la lectura interpretativa, podria seguir les pautes de la recepció literària centrada en el lector, de manera que s'estudiara la presència del lector model en els textos i la manera com aquests l'interpel·len i el guien en la construcció del sentit a través del procés de lectura. En aquest sentit resulten interessants també els postulats de la resposta del lector, de manera que es podria treballar a classe al voltant de la resposta emocional que provoca l'encontre entre l'univers personal del lector i l'univers que l'obra literària presenta al receptor.

Tot aquest treball interpretatiu hauria de tenir plasmació en dos nivells diferents. D'una banda, en un nivell individual, les reflexions i les respostes emocionals que provoca la lectura dels textos es podrien plasmar en textos interpretatius escrits de manera personal (assaig literari, ressenya, nota de premsa, columna d'opinió). D'altra, convindria que l'experiència lectora se socialitzara a través d'activitats de tertúlia, debat, entrevista, conversa. En aquesta línia, l'ús d'entorns comunicatius virtuals i analògics podria servir també de vehicle per a la comunicació de les experiències lectores. Fòrums de lectura, blogs personals o d'aula, xarxes socials, revistes digitals o analògiques o premsa local, podrien ser plataformes óptimes per fer que l'alumnat compartira les sues vivències literàries.

L'intercanvi comunicatiu al voltant dels processos de lectura pot adoptar diferents situacions com ara la tertúlia literària, el debat televisiu simulat amb diferents rols repartits, o bé les converses literàries en què l'alumnat pot adoptar el rol de l'autor o autora i ser entrevistat per altres alumnes. Les converses poden girar al voltant del sentit del textos, de la tesi proposada o de l'impacte de l'obra al llarg de la història.

En aquesta etapa no s'hauria de deixar de banda la investigació en el camp de les humanitats com una manera de preparar l'alumnat per als estudis superiors. Així la interpretació dels textos que deriva de les lectures guiades i autònomes, com també les activitats de recollida d'informació i d'anàlisi contextualitzadora, haurien de desembocar en la realització de treballs de recerca senzills en què s'aplicaren els principis metodològics de la investigació en el camp de les humanitats i, concretament, dels estudis literaris. Aquestes activitats d'investigació es podrien concretar en l'elaboració de monografies senzilles, o bé en la preparació i en la impartició de conferències magistrals davant d'un públic. Aquestes activitats podrien tenir un caràcter interdisciplinari i involucrar altres matèries del curs.

Per un altre costat, en aquesta etapa s'hauria de continuar amb l'estímul de la creació literària. Les activitats d'escriptura literària podrien prendre la forma de tallers que podrien partir de la imitació dels textos estudiats. Aquests activitats creatives, a banda d'estimular la creativitat de l'alumnat, ajuden a millorar les seues destreses comunicatives, alhora que permeten interioritzar els mecanismes formals que posen en marxa les autors i els autors dins de les convencions que marquen el diferents gèneres literaris.

A més de l'escriptura creativa, s'hauria de fomentar la recitació de textos, la dramatització, les representacions teatrals i, quan siga possible, el treball artístic interdisciplinari amb altres matèries del curs.

En aquesta etapa s'hauria de continuar incorporant la dimensió social de la literatura, tot incloent en la planificació didàctica, la visita a biblioteques i arxius, a cases-museus d'criptors, la participació en rutes literàries o en fires del llibre, l'assistència a presentacions de llibres, conferències, exposicions, i també a representacions teatrals, o el visionat de pel·lícules.

Finalment, l'ús del llenguatge metaliterari s'hauria d'afinar en aquesta etapa. En aquest sentit, s'hauria de continuar a partir del treball realitzat en l'etapa anterior, especialment a partir del segon cicle de l'Educació Secundària. S'hauria de tenir en compte, doncs, el domini previ dels conceptes de retòrica, poètica, narratologia i la crítica literària, per aprofundir i ampliar el seu repertori i els contextos en què s'apliquen. S'hauria de procurar sempre que l'estudi d'aquest metallenguatge no constituirà una finalitat en si mateix i que anara associat sempre a les activitats d'interpretació dels textos literaris.

Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del Disseny Universal d'Aprendentatge, assegurant que no existeixen barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir-ne la participació i l'aprenentatge.

5. Criteris d'avaluació.

5.1. Competència específica 1 (CE1).

Llegir, analitzar i interpretar clàssics de la literatura universal utilitzant un metallenguatge apropiat i atenent tant els elements formals com els simbòlics, i també les relacions de les obres amb els seus contextos de producció i de recepció.

5.1.1. Elaborar una interpretació personal a partir de la lectura d'obres rellevants de la literatura universal, tenint en compte aspectes temàtics, de gènere i subgènere, i els elements de l'estructura i de l'estil.

5.1.2. Elaborar una interpretació personal a partir de l'anàlisi d'obres rellevants de la literatura universal, atenent aspectes històrics, socials i culturals relacionats amb els contextos històrics de producció i de recepció, i a través de la cerca d'informació en fonts documentals fiables i diverses.

5.1.3. Apreciar i argumentar el valor patrimonial i la diversitat cultural que es manifesta en les obres literàries del cànnon de la literatura universal.

5.1.4. Compartir, amb acompanyament docent, les experiències de lectura interpretativa i analítica en suports diversos i utilitzant el metallenguatge literari adequat, tot relacionant les obres llegides amb la pròpia experiència biogràfica, lectora i cultural.

5.2. Competència específica 2 (CE2)

Llegir, analitzar i relacionar obres clàssiques de la literatura universal amb altres obres literàries i artístiques de diferents èpoques, autors, gèneres i llenguatges artístics.

5.2.1. Elaborar una interpretació personal a partir de la lectura comparada d'obres rellevants de la literatura universal, atenent les seues relacions amb altres obres literàries i amb diferents tipus de manifestacions artístiques, i a través de la cerca d'informació en fonts documentals fiables

i diverses.

- 5.2.2. Compartir, amb acompanyament docent, les experiències de lectura comparada en suports diversos i utilitzant el metallenguatge literari adequat.

5.3. Competència específica 3 (CE3)

Llegir, analitzar críticament i valorar de manera argumentada clàssics de la literatura universal tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics inscrits en les obres.

- 5.3.1. Elaborar una interpretació personal a partir de la lectura crítica d'obres rellevants de la literatura universal, tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics inscrits en les obres, i a través de la cerca d'informació en fonts documentals fiables i diverses.

- 5.3.2. Reflexionar críticament i argumentar sobre la manera com s'ha constituït el cànon de les obres de la literatura dramàtica universal.

- 5.3.3. Compartir, amb acompanyament docent, les experiències de lectura crítica en suports diversos i utilitzant el metallenguatge literari adequat.

5.4. Competència específica 4 (CE4)

Prodir textos literaris i participar en actuacions literàries, en diferents suports, de manera individual i col·lectiva, partint de models d'autors i d'autores de la literatura universal.

- 5.4.1. Prodir textos literaris en suports orals, escrits, multimodals, individualment i col·lectiva, partint de la identificació dels gèneres i dels tòpics literaris, i seguint models d'autors i d'autores rellevants de la literatura universal.

- 5.4.2. Participar de manera activa, constructiva i col·laborativa en projectes d'escriptura creativa i en propostes escèniques i artístiques relacionades amb les obres de la literatura universal com a mitjà d'expressió de les vivències personals i de la pròpia visió del món.

LLATÍ I i II

1. Presentació

Les matèries Llatí I i II de Batxillerat es presenten com a optatives per a l'alumnat de 1r i 2n que cursa la modalitat d'Humanitats i Ciències Socials.

Aquestes matèries tenen com a objectiu el coneixement dels principals aspectes de la llengua i cultura llatines, descobrint i valorant al llarg dels dos cursos la rellevància del llatí per a la millora de la pròpia llengua i per a l'aprenentatge d'altres de noves, així com l'acostament raonat a les arrels de la societat actual.

L'estudi del llatí aporta a l'alumnat habilitats que l'ajuden a enriquir el seu lèxic, promouen el coneixement i ús mediat de les llengües oficials de la Comunitat Valenciana i d'altres llengües estrangeres. A més, permet afermar el seu repertori lingüístic a través de la reflexió sobre el funcionament de la llengua llatina i la seua evolució. Al seu torn, l'aprenentatge del llatí incentiva el respecte a la diversitat lingüística.

En les matèries Llatí I i II de Batxillerat es tracten temes de cultura que activen l'anàlisi i la reflexió, en descobrir la vinculació de molts aspectes de la seua vida quotidiana relacionats amb altres sabers ja adquirits. Els aprenentatges de les matèries Llatí I i II tenen com a finalitat principal contribuir a una millor comprensió del present gràcies a l'estudi del passat en diversos vessants: lingüístics, històrics, arqueològics, socials, polítics i literaris. Tot això impulsa el desenvolupament personal de l'alumnat, el seu esperit crític i proporciona un bagatge cultural que li permet elaborar una anàlisi constructiva d'alguns aspectes del passat.

Amb l'estudi d'aquestes matèries es contribueix al desenvolupament de diferents competències clau com la comunicació lingüística i plurilingüe, ja que en totes dues prima l'expressió oral i escrita en diferents llengües i impliquen l'activació de les habilitats per a poder comprendre, interpretar i produir missatges orals, escrits i multimodals. Així mateix, es desenvolupa la reflexió sobre el funcionament de la pròpia llengua en la mesura que permeten fer transferències entre llengües, en posar-les en relació. Tot això, promou l'estima pel coneixement del llenguatge i la cultura literària.

Alhora, es fomenta la competència clau ciutadana en valorar i respectar la diversitat lingüística i cultural de la societat, gràcies a la comprensió de conceptes polítics, socials, històrics i econòmics del món romà, i el seu llegat en l'actualitat, i en activar actituds de respecte i compromís per la preservació de la cultura i el patrimoni romà, material i immaterial.

Quant a la competència clau digital, es relaciona també amb les matèries Llatí I i II, en la mesura que s'utilitzen recursos tecnològics per a l'aprenentatge i la realització de treballs en equip o individuals, fent ús de continguts digitals, i d'aquesta manera contribuir a potenciar l'alfabetització digital de l'alumnat mitjançant l'adquisició de les destreses necessàries en el maneig i tractament de la informació de manera veraç i contrastada.

Les competències clau personal, social, i d'aprendre a aprendre i emprenedora es desenvolupen igualment mitjançant l'estudi de la llengua i cultura llatines, ja que la comprensió i producció de textos en llatí promouen en l'alumnat l'acceptació de l'error com a motor d'aprenentatge, i desperta el desig d'aprendre com a expressió de superació i desenvolupament personal. També es desenvolupa la facultat de discernir críticament les fonts d'informació, analògiques o digitals, en el procés d'indagació, tant individual com en equip.

Aquestes matèries fan conscient l'alumnat de la important herència cultural que des del passat ens ajuda a comprendre el present, i promou així la capacitat d'acceptar els canvis que suposen un progrés en el propi autoconeixement. També impulsa una reflexió crítica i constructiva, al mateix temps que promociona la imaginació i la creativitat i ajuda a afrontar la incertesa i a decidir a partir de l'estudi de les dades.